

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Психолого-педагогічний факультет
Кафедра початкової освіти

РОЗВИТОК УСНОГО ТА ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ 3 КЛАСУ
НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗАСОБОМ МОБІЛЬНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ

Кваліфікаційна робота студентки
групи 3ПОМ-24

(шифр групи)

ступеня вищої освіти магістр

(бакалавр, магістр)

спеціальності 013 Початкова освіта

(шифр і назва спеціальності)

Доронкіної Марії Сергіївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник Павлик Олена Анатоліївна

кандидат педагогічних наук, доцент

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Доронкіна Марія Сергіївна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ УСНОГО ТА ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ ЗАСОБАМИ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	10
1.1 Сутність ключових понять дослідження	10
1.2 Особливості розвитку усного та писемного мовлення учнів 3-го класу	18
1.3 Мобільні технології як засіб розвитку усного та писемного мовлення в умовах НУШ	30
Висновки до розділу 1	39
РОЗДІЛ 2. АПРОБАЦІЯ МЕТОДИКИ ТА АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	41
2.1 Стан проблеми у практиці шкільного навчання	41
2.2 Опис проведення експериментальної роботи	41
2.3 Результати дослідного навчання	54
Висновки до розділу 2	68
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	75
ДОДАТКИ	83

ВСТУП

Актуальність теми. У контексті масштабних трансформацій, які переживає українське суспільство в умовах війни, надзвичайно важливим є забезпечення безперервного доступу до якісної освіти, що водночас відповідає сучасним викликам і потребам. Освіта у 21 столітті визнана ключовим інструментом сталого розвитку держави, формування громадянської свідомості та національної ідентичності. Саме мовна освіта у молодшій школі закладає підґрунтя для подальшої соціалізації дитини, її успішного навчання та участі в суспільному житті. З огляду на це, розвиток усного та писемного мовлення молодших школярів є одним із першочергових завдань, що визначає якість майбутнього освітнього поступу. В умовах війни зростає потреба у мобільності, автономії та гнучкості освітніх процесів, що зумовлює актуальність пошуку нових технологічних засобів для досягнення освітніх результатів, передусім у мовному розвитку.

Стратегічною метою освіти є розвиток загальної культури, пізнавальних і особистісних здібностей, що забезпечує формування загальних компетентностей, зокрема однієї з ключових – уміння вчитися, здатність до саморозвитку та самовдосконалення [14]. Особистісний розвиток учнів передбачає формування компетентностей у засвоєнні школярами основ наук, особливо мовознавчих, знання системи мови, володіння навичками та способами якісної мовленнєвої діяльності з навчальним мовним матеріалом та інше [11, с. 307].

Сучасна українська освіта перебуває на етапі впровадження масштабної реформи – Нової української школи (НУШ), основною метою якої є формування ключових компетентностей, серед яких провідне місце займає комунікативна. Комунікативна компетентність визнана наскрізною, адже охоплює як уміння слухати, говорити, так і логічно, зв'язно писати, що забезпечує не лише успішність у навчанні, а й формування повноцінної особистості. Одним із базових інструментів розвитку цієї компетентності є мовна освіта, яка в умовах

НУШ передбачає зміщення акцентів з формального засвоєння граматичних правил до практичного використання мови в усному та писемному мовленні.

Згідно з Концепцією НУШ, ключовим завданням сучасної школи є формування учня як активного учасника освітнього процесу, здатного до критичного мислення, співпраці, комунікації та саморозвитку. Втілення таких завдань потребує оновлення змісту, методів і засобів навчання. Наскрізні лінії, такі як екологічна безпека, громадянська відповідальність, здоров'я і безпека, підприємливість та інші, мають реалізовуватись через сучасні дидактичні підходи, зокрема цифрові засоби та мобільні технології, що мають потенціал зробити освітній процес більш гнучким, інтерактивним і цікавим для учнів.

Сучасна освіта стрімко трансформується під впливом технологічного прогресу, що сприяє впровадженню новітніх засобів навчання в освітній процес. Одним із таких інноваційних інструментів є мобільні технології, які відкривають нові можливості для розвитку усного та писемного мовлення учнів початкової школи. У світовій педагогічній практиці питання використання мобільних технологій у навчанні привертає увагу багатьох дослідників, таких як К. Дорріс [50], К. Родрігес [61], які акцентують увагу на ефективності цифрових інструментів для розвитку мовлення в учнів. В українському контексті це питання розглядалося у працях А. М. Богуш [3], Т. С. Гужанова [12], М. Гриньова та О. Губарь [11], О. В. Вашуленко [7], Н. Рашевська та В. Ткачук [35], які досліджували мобільні технології та їх вплив на мовленнєвий розвиток.

Однак аналіз наукових джерел засвідчує, що попри значну кількість досліджень, присвячених розвитку усного і писемного мовлення школярів, а також використанню інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні, відсутні комплексні наукові праці, що б системно розглядали можливості мобільних технологій саме у формуванні мовленнєвих навичок у початковій школі. Як правило, дослідження зосереджуються або на лінгводидактичних аспектах мовленнєвого розвитку, або на потенціалі цифрових ресурсів у навчанні, при цьому їхній перетин розроблений фрагментарно. Це створює певне протиріччя між реальними запитами школи, де виникає потреба у використанні

сучасних мобільних засобів навчання для розвитку комунікативних навичок, і наявними науково-методичними напрацюваннями, які не завжди надають вчителю чіткі, адаптовані до практики інструменти.

У практиці початкової школи вже простежується запит на інтеграцію мобільних технологій у навчальний процес: вчителі готові використовувати мобільні додатки, платформи та сервіси, однак стикаються з труднощами щодо вибору ефективних ресурсів, організації роботи з ними, методичної доцільності впровадження тощо. У переважній більшості шкіл відсутні чіткі рекомендації або апробовані методичні матеріали, що дозволяють інтегрувати мобільні технології в навчання української мови в 3 класі з урахуванням вікових особливостей учнів.

Крім того, війна в Україні змінила саму парадигму освітнього процесу: мільйони дітей були змушені змінити місце навчання, багато з них опинились у нових освітніх системах, з новими викликами, що посилило потребу в самостійності, адаптивності та цифровій грамотності. За таких умов мобільні технології, доступні через смартфони та планшети, стали чи не єдиним інструментом, що забезпечує освітню тяглість та зв'язок між учнем і вчителем, особливо в умовах змішаного або повністю дистанційного навчання.

Отже, актуальність теми дослідження зумовлена низкою чинників: трансформацією освітньої системи відповідно до засад НУШ; нагальною потребою розвитку комунікативної компетентності учнів як ключової компетентності XXI століття; обмеженістю наукових розробок, присвячених поєднанню мовленнєвого розвитку та мобільних технологій; зростанням запиту з боку вчителів на практичні інструменти впровадження цифрових засобів у навчання; а також впливом війни, що вимагає від школи гнучкості, мобільності та інноваційних рішень. Усе це зумовлює необхідність проведення цілеспрямованого педагогічного дослідження, спрямованого на теоретичне обґрунтування та методичне забезпечення процесу розвитку усного та писемного мовлення учнів 3 класу засобами мобільних технологій.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та практичній апробації мобільних технологій як засобу розвитку усного та писемного мовлення учнів 3-го класу на уроках української мови.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність ключових понять дослідження та проаналізувати сучасний стан розвитку усного мовлення учнів початкової школи.
2. Визначити особливості розвитку усного та писемного мовлення учнів 3-го класу в умовах НУШ.
3. Охарактеризувати можливості мобільних технологій у розвитку усного та писемного мовлення учнів.
4. Дослідити стан наукової проблеми у практиці шкільного навчання.
5. Розробити та апробувати систему роботи з розвитку усного та писемного мовлення із використанням мобільних технологій.
6. Проаналізувати результати експериментального дослідження та визначити ефективність запропонованої системи роботи.

Об'єктом дослідження є процес розвитку усного та писемного мовлення учнів початкової школи.

Предметом дослідження є використання мобільних технологій як засобу розвитку усного та писемного мовлення учнів 3-го класу на уроках української мови.

Гіпотеза дослідження: розвиток усного та писемного мовлення учнів 3 класу на уроках української мови засобом мобільних технологій буде ефективним за таких умов: педагогічна доцільність використання мобільних технологій; інтерактивність та ігровий формат навчання; поєднання традиційних та цифрових методів навчання.

Методи дослідження. У процесі виконання дослідження було застосовано комплекс взаємопов'язаних методів, які дозволили глибоко й різнобічно вивчити проблему розвитку усного та писемного мовлення учнів 3 класу засобами мобільних технологій. Вибір методів дослідження зумовлений метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження, а також специфікою початкової

освіти в умовах Нової української школи. На теоретичному етапі використовувалися методи аналізу, синтезу, узагальнення й систематизації наукових джерел з педагогіки, психології, лінгводидактики, а також публікацій із питань цифрової освіти та мобільного навчання. Це дало змогу уточнити ключові поняття дослідження, з'ясувати особливості мовленнєвого розвитку учнів молодшого шкільного віку, проаналізувати сучасний стан проблеми в науковій літературі, а також визначити теоретичні засади інтеграції мобільних технологій у навчальний процес початкової школи. На емпіричному етапі дослідження було застосовано педагогічне спостереження, яке здійснювалося під час вивчення рівня мовленнєвих умінь і навичок учнів у звичайних навчальних умовах. Це дозволило виявити специфіку організації мовленнєвої діяльності у 3 класі, труднощі, що виникають у дітей при усному й писемному висловленні думки, а також особливості взаємодії з навчальними матеріалами. Центральним у дослідженні став педагогічний експеримент, що передбачав упровадження розробленої методики використання мобільних технологій для розвитку усного та писемного мовлення учнів 3 класу. Він проходив у два етапи: констатувальний і формувальний. На констатувальному етапі було проведено вхідну діагностику мовленнєвого розвитку учнів, яка слугувала основою для визначення початкового рівня сформованості відповідних умінь. На формувальному етапі здійснювалося цілеспрямоване навчальне втручання з використанням мобільних технологій, що сприяли активізації мовленнєвої діяльності. Для кількісної й якісної оцінки ефективності впровадженої методики використовувався аналіз результатів діагностичних зрізів, що проводилися до й після експериментального навчання. Це дозволило виявити динаміку змін у рівнях розвитку усного та писемного мовлення учнів, порівняти результати експериментального і контрольного класу, а також оцінити вплив мобільних технологій на комунікативну компетентність молодших школярів.

Експериментальна база дослідження – Новокиївська гімназія Шевченківської сільської ради.

Апробація дослідження.

Участь у IV Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції
«ОСВІТА ХХІ СТОЛІТТЯ : АКСІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР»

Практичне значення роботи полягає у можливості впровадження розробленого комплексу вправ із використанням мобільних технологій у навчальний процес початкової школи, що сприятиме підвищенню рівня розвитку усного мовлення учнів та підвищенню їхньої комунікативної компетентності.

Структура роботи складається з вступу, двох розділів із підрозділами, висновків, списку використаної літератури та додатків. У роботі використано 65 джерел літератури та подано 1 додаток. Загальний обсяг роботи – 84 сторінок, обсяг основного тексту – 71 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ УСНОГО ТА ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ ЗАСОБАМИ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

1.1 Сутність ключових понять дослідження

Ключовими поняттями нашого дослідження є такі важливі концепти: мова, мовлення, усне мовлення, писемне мовлення та мовленнєва компетентність. Розкриттю їх сутності буде присвячено цей підрозділ кваліфікаційної роботи.

Мовлення залежить від нашої здатності виробляти широкий спектр звуків у певному порядку. Це складний процес, який вимагає злагодженої роботи нейронів в людському мозку, змушуючи їх працювати разом над плануванням та створенням звуків [55]. Тому розвиток усного та писемного мовлення є важливим завданням педагогічної науки, яка постійно перебуває у пошуку ефективних засобів та сучасних інструментів, що відповідають часу, і, головне, потребам, сучасних поколінь здобувачів освіти. І саме зміна поколінь, їх потреб, та розвиток технологій створюють передумови того, що обрана нами тема не втрачає своєї актуальності. Сучасна педагогіка повинна розвиватися у ритмі сучасних потреб суспільства, і розвиток мобільних технологій ставить нові завдання щодо пошуку ефективних напрямів їх інтеграції у різні спектри навчальних процесів, у тому числі і в розвиток усного та писемного мовлення, що є необхідним базисом навчання.

Спочатку зосередимо увагу на понятті «мовлення». Питання взаємозв'язків між мисленням і мовленням сьогодні привертають дедалі більшу увагу дослідників. Важливими аспектами філософських досліджень є відношення мовлення та думки як форми духу (Ф. Бацевич, М. Гайдеггер, О.Потебня, Ю. Степанов), що додає мовленню енергетичної сили та психологічного відтінку [42, с. 778]. Ф. Бацевич, вивчаючи історію лінгвофілософських вчень, звертає увагу на два модуси мови, які визначив Ф. де

Сосюр: мову та мовлення. Він пояснює, що мовлення, на думку науковців, – це як сам процес говоріння (писання, обдумування), так і його результати (дискурси, тексти, їхні частини тощо) [2, с. 8]. Це свідчить про єдність не лише мови та мовлення, а й мовлення та мислення, адже йдеться про «обдумування», «дискурси» тощо. Вислів «мова як простір думки», підкреслює Ф. Бацевич, став нині метафоричним. Стародавні греки також, прагнучи досягти найвищої форми мовлення – ораторського мистецтва, вважали головними завданнями мовця роз'яснення матеріалу та спонукання слухачів до певного мислення та дій [5, с. 5]. Таким чином, навіть в античному світі задумувалися про комунікативну функцію мовлення, що значно розширює розуміння мови, мовлення і мислення. Оскільки мовленнєвий акт має концептуальне значення, його зміст повинен бути не лише усвідомлений мовцем, але й спрямований на адекватну реакцію співрозмовника. Таким чином, лінгвістична проблематика мови та мовлення набуває поглибленого змісту, що дає підстави стверджувати феномен мови, її важливу суспільну роль та особистісне значення [42, с. 778].

Мова – це виключно людський інструмент спілкування, який функціонує в духовній та практичній сфері життя та є системою знаків для передачі, прийому та використання інформації. Мовлення – це акт застосування мови для комунікації. Мовне спілкування завжди відбувається на певній мові і підпорядковується її правилам. Порушення цих правил ускладнює спілкування [33].

Мовлення – це форма комунікації, посередником якої є мова, і включає процеси побудови та розуміння висловлювань. Розглядаючи мовлення як процес спілкування між людьми та як механізм мисленнєвої діяльності, фахівці виокремлюють дві невід'ємно пов'язані функції мовлення – комунікативну та мисленнєву функції. Комунікативна функція стосується спілкування, тоді як мисленнєва функція включає сприйняття, розшифровку та кодування інформації. У мовленні чітко спостерігаються зовнішні (чуттєві) та внутрішні (сміслові) аспекти. Сучасна психологія та педагогіка визначають мовлення як засіб спілкування, тобто складну і специфічно організовану форму свідомої

діяльності, у якій бере участь суб'єкт, що формулює мовленнєве висловлювання, з одного боку, і суб'єкт, який його сприймає, з іншого боку [8, с. 89-90].

Мовлення може проявлятися у різних формах, відповідно до типу мовлення (табл. 1.).

Таблиця 1.1

Форми та способи реалізації мовлення

Тип мовлення	Характеристика
Усне мовлення	Звучне мовлення, яке сприймається на слух.
Діалогічне мовлення	Спілкування між двома або більше співрозмовниками.
Монологічне мовлення	Мовлення, коли говорить одна особа, а інші слухають її промову.
Писемне мовлення	Особливий вид мовлення, що дозволяє спілкуватися з відсутніми співрозмовниками.
Зовнішнє мовлення	Усне та Писемне мовлення, які можуть набувати форм діалогу чи монологу.
Внутрішнє мовлення	Розмірковування людини про щось подумки, планування своїх дій без висловлювання вголос.

Джерело: складено за [33; 47; 59; 60; 58; 64].

Так, процес обміну думками здійснюється через усне та писемне мовлення. Усне мовлення – це звукове мовлення, яке сприймається на слух. Воно поділяється на діалогічне та монологічне. Діалогічне мовлення – це спілкування між двома або більше співрозмовниками. Монологічне мовлення – це коли говорить одна особа, а інші слухають її промову. Писемне мовлення – це особливий вид мовлення, який дозволяє спілкуватися з відсутніми співрозмовниками. Усне та писемне мовлення, на думку І. Пришак, є зовнішнім мовленням. Внутрішнє мовлення – це коли людина розмірковує подумки, планує свої дії, не висловлюючи думки вголос і не записуючи їх, без контакту з іншими людьми [33].

Усне та писемне мовлення є формами мовленнєвої діяльності, які виконують репрезентативну та прагматичну функції й сприяють формуванню мовної, мовленнєвої та комунікативної компетентності особистості. Кожна з цих форм має свої особливості, які визначають їхнє існування в комунікації, тому

усне і писемне мовлення розглядаються науковцями як окремі види комунікативної діяльності, що відрізняються мотивами сприймання, розуміння та породження, функціями, сферами застосування, умовами комунікації тощо.

У таблиці 1.2 представимо основні відмінності усного та писемного мовлення.

Таблиця 1.2

Відмінності усного та писемного мовлення

Параметр	Характеристика відмінностей
Матеріально, фізично	Усне мовлення представлене фонемами, звуками, інтонацією, а Писемне мовлення втілюється в графічних знаках, таких як літери та ієрогліфи.
Інструментально	Ці форми мовлення мають різні способи породження та вираження: одиниці усного мовлення утворюються мовленнєвими органами людини, вимовляються, а одиниці Писемного мовлення – це записані графічні знаки.
Способом сприймання	Елементи усного мовлення сприймаються на слух і є акустичними одиницями, тоді як явища Писемного мовлення сприймаються зором і є оптичними одиницями
Сферою застосування та виконуваною функцією	Усне та Писемне мовлення служать різним цілям і використовуються в різних ситуаціях: одне – усно, інше – Писемно.
Позамовними засобами спілкування	Жести й міміка в усному та Писемному мовленні проявляються по-різному: в усному мовленні вони діють безпосередньо і сприймаються на слух чи на зір, тоді як у Писемному мовленні вони передаються опосередковано через опис.
Варіативністю мовних одиниць	Усне мовлення має більшу варіативність завдяки різноманітним інтонаційним виявам, міміці й жестам порівняно з Писемним мовленням
Темп та швидкість	Темпом, тобто швидкістю вимовляння слів.
Організованістю та продуманістю	Усне мовлення менш організоване структурно та стилістично, ніж Писемне, що пояснюється технікою та характером вияву обох форм.
Способом і засобом спілкування	Усне мовлення є здебільшого способом прямого спілкування між присутніми співрозмовниками, тоді як писемне мовлення дозволяє спілкування між роз'єднаними простором і часом.
Формою викладу	Писемне мовлення найчастіше монологічне й не передбачає негайного реагування, тоді як в усному мовленні мовець і слухач взаємодіють одночасно.

Джерело: складено за [41].

Усне мовлення є найважливішою формою існування мови як засобу комунікації, має багатогранну структурну та комунікативну специфіку, свої особливості порівняно з писемним мовленням, і функціонує у багатьох

різновидах у всіх сферах нашого життя. Цей вид мовлення передбачає слухове сприймання інформації та дозволяє здійснювати спілкування та обмін думками безпосередньо між людьми. У ньому широко використовуються додаткові засоби вираження, такі як інтонація та жести, що надають висловлюванням переконливості й емоційності. Усна форма мови, зумовлена безпосередністю живого спілкування, є єдиною формою існування розмовної мови.

Із точки зору педагогічної науки доцільно також розглянути поняття «мовленнєва компетентність». Варто розмежувати поняття мовленнєва компетентність та комунікативна компетентність, адже вони не є тотожними. Мовленнєва компетентність охоплює передусім мовленнєві уміння: правильно будувати висловлювання, добирати мовні засоби, користуватися інтонацією, вербальними й невербальними компонентами, дотримуватися мовленнєвого етикету та культури мовлення. Натомість комунікативна компетентність є значно ширшим поняттям. Вона включає не лише володіння мовленням, а й здатність ефективно взаємодіяти з іншими: розуміти ситуацію спілкування; обирати адекватні стратегії та тактики комунікації; враховувати соціальні, психологічні й емоційні чинники; досягати порозуміння та результативного контакту; регулювати поведінку у процесі взаємодії. Таким чином, мовленнєва компетентність є однією зі складових комунікативної компетентності: вона забезпечує мовний інструментарій, тоді як комунікативна компетентність визначає ефективність застосування цього інструментарію в реальних ситуаціях спілкування [3, с. 23].

Дослідження Т. Гужанової підкреслюють, що мовлення як складова мовленнєвої діяльності дозволяє дитині підтримувати мовленнєву взаємодію з іншими, вибудовувати логіку висловлювань, забезпечувати взаєморозуміння з дорослими та однолітками, формувати комунікативні здібності, самовираження і розвивати соціальне мовлення. Це включає вміння презентувати себе оточуючим і виражати особисту позицію щодо інших [12, с. 12].

Ю. Сирова, С. Колосова С. та В. Яковенко зазначають, що високий рівень мовленнєвої компетентності є важливим критерієм повноцінного розвитку

дитини. Формування мовленнєвої компетентності передбачає практичне опанування дітьми рідною мовою. Мовленнєвий розвиток позитивно впливає на інтелектуальний розвиток (рис. 1.1), формування самосвідомості та важливих якостей особистості, таких як комунікабельність, доброзичливість, ініціативність і креативність [36, с. 156].

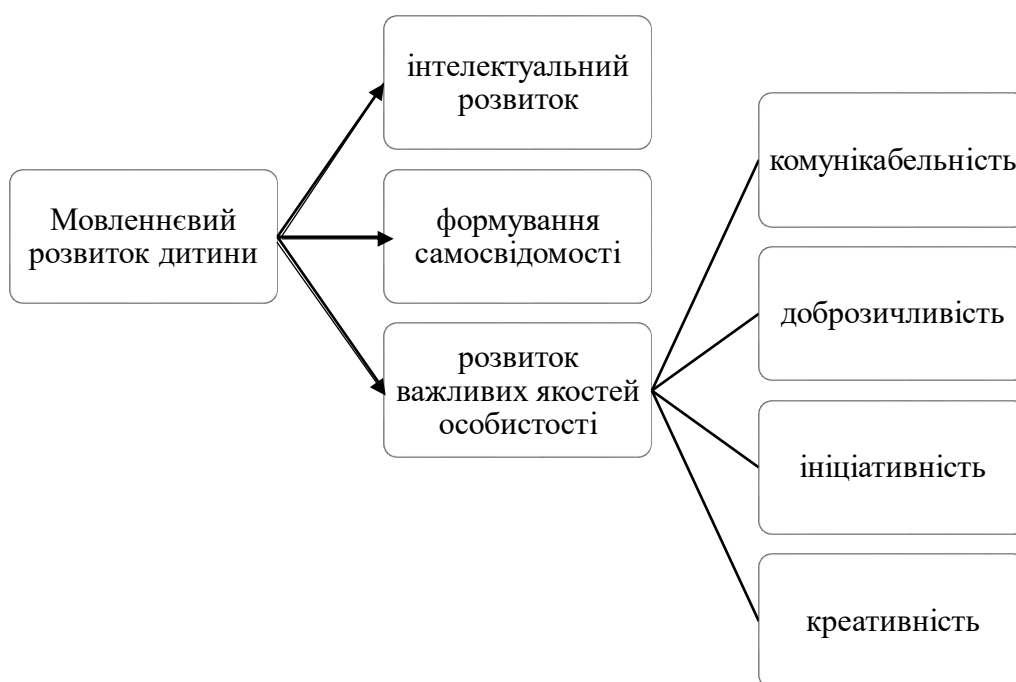

Рис. 1.1. Вплив мовленнєвого розвитку на загальний розвиток дитини
Джерело: складено автором за [36, с. 156].

В. М. Пивоваров відзначає, що мовлення тісно пов'язано з мовною компетентністю – знанням норм мови, що визначають побудову словесних конструкцій та повідомлень і їх трансформацію. Особистість повинна володіти лексичними, граматичними та стилістичними засобами мови, якою вона спілкується, оскільки це дозволяє точно сформулювати думку та правильно викласти її в усному або писемному мовленні. Важливо знати мову на всіх її рівнях. Мовленнєва компетентність також включає вміння перефразувати висловлювання, розрізняти синоніми та омоніми, знати літературне слововживання, значення слів, правильно наголошувати слова тощо. Для підвищення мовленнєвої компетентності особистості важливе знання рідної

мови, її походження, етимології слів, шляхів запозичення слів, термінології, а також розуміння основних тенденцій розвитку української мови на сучасному етапі [30].

Ефективність розвитку мовлення залежить від того, наскільки форми, методи та технології навчання відповідають цілям і змісту мовної освіти з одного боку, і віковим та індивідуальним психологічним особливостям учнів з іншого. Тому в процесі розвитку їхнього мовлення важливо враховувати психологічну модель чинників, що впливають на мовленнєву активність і, відповідно, на формування мовленнєвої компетентності (рис. 1.2).

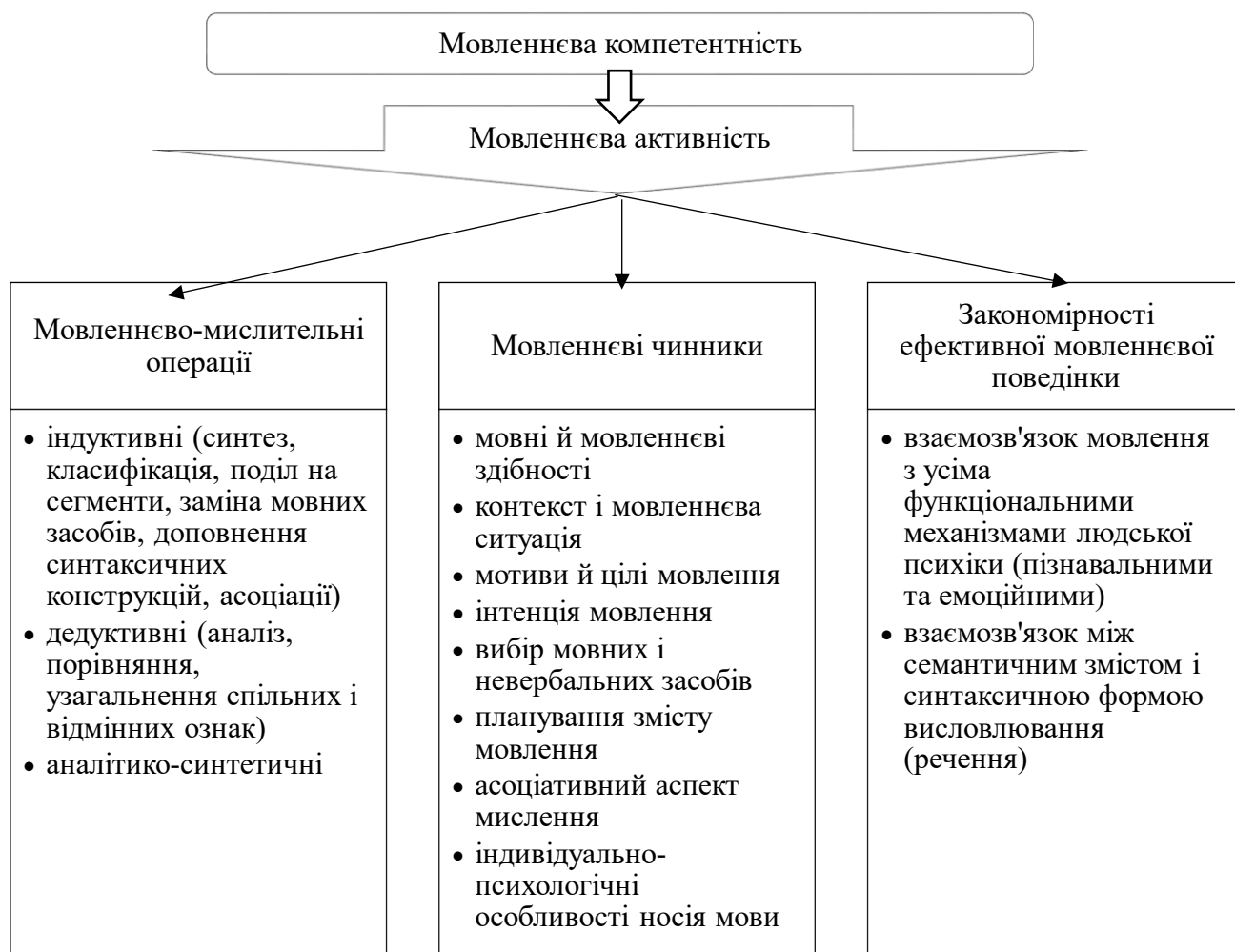

Рис. 1.2. Чинники ефективності формування мовленнєвої компетентності
Джерело: складено автором за [30].

Зі схеми, представленої на рис. 1.2, можемо підсумувати, що мовленнєва компетентність – головний елемент, який визначає загальну здатність особи до ефективного мовлення, в той час як мовленнєва активність – ключовий аспект, що впливає з компетентності та поділяється на три основні складові: мовленнєво-мислительні операції, що включають індуктивні, дедуктивні та аналітико-синтетичні процеси; мовленнєві чинники, які охоплюють мовні здібності, мотиви мовлення, асоціативне мислення та психологічні особливості носіїв мови; закономірності ефективного мовленнєвої поведінки, що розглядають взаємозв'язок мовлення з психічними процесами та його семантико-синтаксичні особливості.

З проведеного дослідження можемо підсумувати, що розвиток мовлення є важливим, так мовлення відіграє ключову роль у комунікації та когнітивній діяльності людини. Мовлення не лише реалізує мову, а й сприяє її розвитку, оскільки саме в процесі мовленнєвої діяльності формуються нові значення слів і зміцнюється мовна система, тому розвиток мовлення та мовленнєвої компетентності залишається актуальним для педагогічної науки та суспільства загалом.

Формулювання та уточнення ключових понять дослідження створює підґрунтя для глибшого розуміння предметної області і дозволяє цілісно окреслити теоретичну базу дослідження. Визначення сутності мовлення, його форм і функцій дає змогу перейти до аналізу конкретних вікових особливостей його розвитку, зокрема на етапі початкової школи. У цьому контексті наступний підрозділ зосереджується на специфіці формування усного та писемного мовлення у дітей 8-річного віку, враховуючи когнітивні, емоційні та комунікативні аспекти, що визначають динаміку мовленнєвого розвитку в молодшому шкільному віці.

1.2 Особливості розвитку усного та писемного мовлення учнів 3-го класу

Етапи розвитку мовлення охоплюють ключові мовленнєві навички, які діти засвоюють поступово, відповідно до віку. У 8 років учні 3-го класу демонструють помітні зміни в розумінні мови, мовленні, читанні й письмі. У таблиці 1.3 подано характеристики, які безпосередньо впливають на мовленнєвий розвиток.

Таблиця 1.3

Особливості мовленнєвого розвитку учнів 3-го класу (8 років)

Сфера розвитку	Основні характеристики
Мовленнєвий розвиток	Добре розмовляють, використовують граматично правильні фрази. Починають читати книги – іноді з власної ініціативи. У письмі ще можливі орфографічні та граматичні помилки.
Когнітивний аспект мовлення	Вміють читати прості речення, зосереджуються на одній ідеї. Утруднено розуміють складніші логічні зв'язки або переносне значення.
Емоційно-соціальний контекст	Важливими стають комунікація з ровесниками, бажання бути почутими, прагнення до групового обговорення та оцінки.
Мисленнєва активність	Розвивається здатність усно описувати досвід, передавати власні думки й почуття. Формується здатність розуміти погляд іншого.
Мовленнєвий розвиток	Добре розмовляють і використовують правильну граматику. Починають цікавитися читанням книг, для деяких це улюблене заняття. У писемній мові ще є помилки в орфографії та граматиці.

Джерело: узагальнено за [47].

Важливі особливості розвитку дитини у 8 років виявляються у кількох аспектах: емоційних/соціальних змінах, мисленні та навчанні. Емоційні та соціальні зміни полягають у тому, що діти цієї вікової групи можуть проявляти більше незалежності від батьків і родини, почати думати про майбутнє, розуміти більше про своє місце у світі, приділяти більше уваги дружбі та командній роботі, а також бажати подобатися і бути прийнятими друзями. Мислення та навчання також зазнають значних змін: діти цієї вікової групи показують швидкий розвиток розумових навичок, вчать краще описувати досвід і

говорити про думки та почуття, стають менш зосередженими на собі і проявляють більше турботи про інших [49].

Когнітивний розвиток означає набуття таких навичок, як пам'ять, увага, міркування та планування; ці навички дозволяють учням у цьому віці керувати своїми емоціями, думками та поведінкою, а також допомагають їм зберігати інформацію, вирішувати проблеми, виявляти судження та розуміти навколишній світ. Когнітивний розвиток також включає розвиток мови, тобто здатність дитини спілкуватися, розуміти мовлення та вербально виражати свої думки. Для дітей шкільного віку це також включає в себе розуміння читання та письма. Характеризуючи пізнавальні навички у цьому віці, необхідно відзначити, що учні здатні краще розрізняти, що думають і відчують інші люди (наприклад, їхні друзі, батьки, інші дорослі) у соціальних ситуаціях; вони можуть поставити себе на місце інших людей, що допомагає їм краще вирішувати конфлікти та співпереживати; вони вже можуть формулювати гіпотези та уявляти сценарії «що-якщо» (наприклад, вони можуть подумати і вгадати закінчення історії [44].

Щодо знання мови, то у цьому віці:

- словниковий запас учня включає слова, які вона чує вдома та в школі, а також слова, які вона читає в книжках;
- вони використовують довші, складніші речення, що свідчить про те, що їхні міркування розвиваються (наприклад, «я буду грати, поки ти не скажеш мені, що минуло 30 хвилин»);
- під час розмови вони можуть говорити про щось все довше;
- вони можуть розповісти історію, зосереджуючись на меті та емоціях персонажа, а не на низці подій;
- вони краще сприймають гру слів і образні вирази;
- до кінця 3-го класу вони можуть правильно писати приблизно 500 слів;
- вони розуміють, що іменник може бути однини та множини;
- вони можуть читати прості тексти більш вільно;

– вони можуть читати різноманітні тексти, такі як оповідання, пісні, статті та інструкції [44].

У процесі розвитку мовлення поступово учні почнуть краще уявляти, що може думати співрозмовник; дізнаватися більше лексики з текстів, які вони читають; більше читати, щоб дізнаватися нове. Зміст навчання усного та писемного мовлення включає систему знань з таких розділів мови, як фонетика, інтонація, орфоепія, лексикологія, морфологія та синтаксис, а також знання про мовлення, такі як теорія тексту, функціональна стилістика, форми мовлення та культура мовлення. Основною метою школи є розвиток в учнів навичок практичного володіння рідною (українською) мовою, а також вміння правильно будувати висловлювання в усній та писемній формах. Процес розвитку усного та писемного мовлення з точки зору комунікативно-діяльнісного підходу полягає в діяльності вчителя та учнів, спрямованій на засвоєння норм української мови, опанування мовностилістичними засобами та вироблення необхідних умінь для висловлення думок в усній та писемній формах, добір мовних засобів відповідно до мети, змісту та умов комунікації. Тому зміст навчання необхідно розглядати також у тісному зв'язку із системою дій, необхідних для побудови усних і писемних текстів [17].

Відбір змісту навчання мови та мовлення визначається також кінцевими цілями навчання – формуванням мовленнєвих умінь, необхідних для спілкування в усній та писемній формах, а також засвоєнням етнокультурознавчих знань. Рівень засвоєних знань з мови та мовлення, формування комунікативних умінь та навичок залежить від правильно обраних та застосованих методів і прийомів, які є важливими компонентами системи розвитку усного та писемного мовлення. Особливе місце у цьому процесі займає один з найбільш ефективних компонентів змісту навчання – система вправ. Природне середовище, в якому перебувають діти, рідко буває досконалим і не завжди сприяє оволодінню всіма засобами мови. Тому виникає потреба створювати на уроках штучне середовище, де мовлення вчителя, тексти різних стилів, типів і жанрів, а також дитячі висловлювання (досконалі чи деформовані)

можуть служити навчальним матеріалом для спостереження, аналізу та узагальнень [9].

Для розвитку вмінь використовувати мовні засоби у різних ситуаціях усного мовлення та формування в учнів 3-го класу уявлення про мову як цілісну систему, необхідно не лише запам'ятовувати схеми, моделі слів, словосполучень та речень, а й розуміти закономірності їх функціонування. Тому важливо сьогодні досліджувати мовні явища (фонетичні, лексичні, словотворчі, граматичні) у контексті мовлення, спостерігати за взаємодією мовних одиниць у процесі мовлення та їхньою роллю у вираженні думок [29].

Мовленнєвий розвиток учнів початкової школи охоплює не лише формування комунікативних умінь, а й становлення когнітивних, соціальних та емоційних компонентів, що забезпечують здатність ефективно засвоювати інформацію, висловлювати власні думки та взаємодіяти з іншими. Усі зазначені складові – граматична правильність, лексичне збагачення, мовленнєва ініціатива, розвиток слухового і зорового сприймання – активізуються на рівні мовленнєвої практики, що формується в освітньому середовищі [25; 29; 32].

Для розвитку мовлення молодших школярів важливими є дослідження української дослідниці Л. Варзацької, яка рекомендувала формувати в учнів уявлення про мову як цілісну систему. Аналізуючи феномен «зв'язне мовлення», науковиця виокремила три його важливі напрямки: по-перше, це процес діяльності мовця і слухача, послідовний виклад або сприйняття думок та знань однією особою; по-друге, продукт цієї діяльності – текст (висловлювання), що характеризується смисловою та структурною єдністю, тобто взаємозв'язком окремих частин; по-третє, зв'язне мовлення – це розділ методичної науки, що ставить за мету навчати дітей розуміти, відтворювати і будувати висловлювання з урахуванням мети, умов спілкування та норм української літературної мови [6]. Таким чином, проблема розвитку усного мовлення молодших школярів тісно пов'язана зі зв'язним мовленням, основу якого складає текст. Під «текстом» необхідно розуміти «словесно виражений продукт мовленнєво-розумової

діяльності людини, який має завершеність, структурну цілісність, цілеспрямованість та прагматичну настанову» [7].

О. Вашуленко наголошувала, що без цілеспрямованого навчання усного мовлення воно не досягає належного рівня, що, своєю чергою, негативно впливає не лише на загальну якість висловлювань, а й на процес соціалізації дитини. Він підкреслював, що навчання молодших школярів основам усного мовлення має бути систематичним та всебічним. Це означає не просто ознайомлення дітей з нормами української літературної мови, а й формування стійких навичок правильного користування фонетичними, орфоепічними, лексичними, граматичними та стилістичними засобами.

За словами О. Вашуленка, оволодіння мовою на високому рівні є не лише інструментом комунікації, а й потужним джерелом знань, засобом розвитку мислення та мовлення, а також важливим чинником духовного збагачення особистості. Таким чином, робота над текстом у початкових класах повинна бути різносторонньою, включати практичні, творчі та аналітичні завдання, спрямовані на розвиток мовленнєвої діяльності учнів.

Основні завдання представлені на рис. 1.3.

Серед основних завдань, які ставлять перед собою педагоги під час навчання молодших школярів роботи з текстом, виділяють:

- Розвиток здатності чітко розрізняти зв'язний текст та набір окремих, не пов'язаних між собою речень. Дитина має навчитися усвідомлювати, що текст – це цілісне висловлювання, об'єднане спільною темою та головною думкою.
- Формування навичок логічного поділу тексту на завершені смислові частини, визначення ключових моментів, вибір відповідних заголовків, складання плану, а потім – відтворення змісту тексту за цим планом.
- Визначення головної думки та теми висловлювання. Учень має навчитися розрізняти, про що йдеться в тексті загалом, і яка ідея є основною.
- Засвоєння правильної побудови структури тексту. Діти повинні вміти чітко визначати, де знаходиться зачин, основна частина та завершення, а також розуміти їхню роль у побудові зв'язного висловлювання.

Рис. 1.3. Основні завдання навчання роботи із текстом

Джерело: складено за [7].

- Опанування засобів зв'язності між реченнями та частинами тексту. Це може бути використання повторів, синонімів, слів-навігаторів, що вказують на послідовність подій, наприклад: «спочатку», «згодом», «після цього», «нарешті», «раптом».

- Формування вміння знаходити опорні слова, що забезпечують логічний перехід між зачином, основною частиною і завершенням. Такі слова допомагають зробити текст цілісним і легким для сприйняття.

- Розвиток здатності аналізувати художні засоби мови. Учень має навчитися розпізнавати та використовувати у власних висловлюваннях метафори, епітети, порівняння, що збагачують текст образністю та виразністю.

- Формування навички логічного впорядкування речень. Учень має будувати свої висловлювання таким чином, щоб вони були зв'язані за змістом та логічно впливали одне з одного.

- Розвиток навичок переказування прочитаних або прослуханих текстів. Це сприяє удосконаленню пам'яті, вмінню виражати думки послідовно, відтворювати основну інформацію без втрати її смислу.

- Залучення учнів до самостійного створення текстів. Дітям пропонують складати твори за сюжетними малюнками, однією ілюстрацією, заданим початком чи завершенням, а також писати про події зі свого життя [7].

Процес формування зв'язного мовлення у молодших школярів проходить кілька ключових етапів:

1. Орієнтування в завданнях і умовах спілкування. Перед тим як почати говорити або писати, дитина має визначити мету: чи вона хоче щось розповісти, довести певну думку, описати подію або висловити власне ставлення.

2. Планування викладу думки. На цьому етапі школяр вчиться розподіляти інформацію на головну та другорядну, визначати логічний порядок викладення, підбирати аргументи для підтвердження думки.

3. Вибір мовних засобів. Учень повинен обирати такі слова й вирази, які допоможуть переконати слухача або читача, чітко передати власні думки та почуття.

4. Забезпечення зворотного зв'язку. Важливим умінням є вміння поставити себе на місце слухача чи читача, передбачити його реакцію, сприйняття інформації, а за потреби – скоригувати подачу матеріалу [7; 9; 8].

Засвоївши ці етапи, учні зможуть ефективно використовувати мовленнєві навички під час створення усних та писемних висловлювань, зокрема під час переказів і творчих робіт. Таким чином, систематична робота над текстом сприяє не лише розвитку мовлення, а й формуванню аналітичного мислення, розширенню словникового запасу та загальному інтелектуальному зростанню дитини.

Ефективність побудови тексту-висловлювання молодшими школярами залежить від систематичної роботи над усним мовленням, проведення різноманітних мовленнєвих вправ, спрямованих на вивчення лексичних, граматичних та синтаксичних зв'язків. Щоб стимулювати учнів до зв'язного усного мовлення, важливо забезпечити систематичні вправи, які сприятимуть розвитку наступних аспектів мовлення:

1) формувати в учнів уміння ставити запитання щодо змісту тексту (до вчителів, авторів, однокласників) та правильно формулювати власні відповіді, особливо ті, що відображають особисте ставлення до предмету висловлювання;

2) організовувати ситуації для діалогу та полілогу на основі прочитаного чи почутого матеріалу, спостережень або власного досвіду, переходячи від зразків побудови висловлювань до вільного спілкування школярів;

3) навчати учнів усвідомлювати і виокремлювати структурні частини тексту;

4) ознайомлювати молодших школярів з різними видами переказів: повними, вибілковими, стислими та творчими [40].

Добираючи матеріал і мовні засоби, слід звертати увагу на типи текстів-монологів: розповіді, описи, міркування. Типи текстів залежать від особливостей комунікативної функції та характеру логіко-синтаксичних зв'язків у тексті [29].

Щодо розвитку писемного мовлення, то вміння створювати й розуміти писемні висловлювання є фундаментальною академічною навичкою, яку діти

засвоюють у молодшому шкільному віці та постійно застосовують у навчальному процесі [20]. Н. Голуб зазначає, що виконання писемного мовлення подібне до усного, оскільки в ньому задіяні графічні елементи та усвідомлення мети завдання. Однак читання і письмо є вторинними видами мовленнєвої діяльності, вищими та більш складними етапами розвитку мовлення. Здатність оволодіти писемними видами мовлення можлива лише на основі повністю сформованих навичок говоріння та слухання, від базового розуміння цих процесів до їх остаточного етапу. Крім того, сприймання писемних форм передачі інформації забезпечується завдяки організації спеціального цілеспрямованого навчання. Отже, прогрес у писемному мовленні в історичному контексті свідчить про високий рівень культурної спадщини та духовного багатства нації, а також про ступінь залученості окремої людини у загальну суспільну діяльність [9, с. 59].

Письмо є особливою знаковою системою, оскільки воно представлено символічним позначенням слів, які самі по собі є графічними позначеннями звукової структури, що використовується для означення певного предмета, явища чи абстрактного поняття. Оволодіння письмом відбувається завдяки наявності мотиваційного рушійного компоненту, розвитку складних когнітивних операцій (сукцесивні та симультанні процеси, всі види пам'яті та уваги, зорово-просторовий гнозис), повноцінній слухо-вимовній диференціації фонем мови, формуванню стійких звуко-буквених асоціацій та їхніх кінематичних образів. Важливо дотримуватися певних орфографічних правил, таких як механіка письма (почерк, орфографічні, пунктуаційні та граматичні правила) та зміст (ідея, мета, жанр, лексичне наповнення) написаного тексту [9, с. 60]. Вміння писати не є лише технічною складовою шкільної програми. Сприймання графічних знаків займає значну частину навчання всіх академічних дисциплін у школі та поза нею. У процесі розвитку різних освітніх напрямів письмо стає інструментом для пізнання інших галузей та перевірки здобутих знань. Крім того, навичка користуватися писемним мовленням є важливою у

багатьох життєвих ситуаціях, включаючи здобуття професійної освіти, працевлаштування та комунікацію з іншими [20, с. 116].

Комплекс функціональних передумов письма являє собою багаторівневу систему, що включає широкий спектр когнітивних і мовних функцій. Психологічна система письма у процесі розвитку буде змінюватися у напрямку поступового переходу від оволодіння технікою запису до формування писемного мовлення та вираження думок у писемній формі [18].

Вивчення специфіки рецептивних і продуктивних видів мовленнєвої діяльності та аналіз теорії та практики мовленнєвого розвитку учнів дозволили О. А. Кучерук [16] умовно виокремити дві підгрупи сучасних методів формування мовленнєвої компетентності за функціональним призначенням, що представлено на рис. 1.4. Необхідно зазначити умовність такого групування, оскільки один і той самий метод може використовуватись як для формування рецептивної, так і продуктивної мовленнєвої діяльності, наприклад, метод вправ – відповідно аудіативних чи мовленнєвих, інтерпретація тексту – внутрішня (як сприймання/розуміння) або усна, писемна. У системі методів навчання будь-який метод, спрямований на формування мовленнєвої компетентності учнів, може зайняти своє місце. Значущість цих методів зумовлена тим, що в шкільній програмі з мови передбачено формування мовленнєвих вмінь, але шляхи та способи їх формування не визначені, за винятком окремих порад у пояснювальній записці до чинної програми [16].

Системне використання зазначених методів у практиці формування мовленнєвої компетентності учнів дозволить виробити знання базових мовленнєвознавчих понять; уміння сприймати та розуміти вербальну інформацію, розрізняти основний і другорядний матеріал; здатність планувати майбутнє висловлювання та реалізовувати задум у процесі мовленнєвої діяльності; здатність до асоціативної мовленнєво-мислительної діяльності, мовленнєвої творчості; досвід гнучкого використання мовних засобів залежно від типу та стилю мовлення, дотримуючись правил мовленнєвого етикету; вимогливість до свого мовлення та інше.

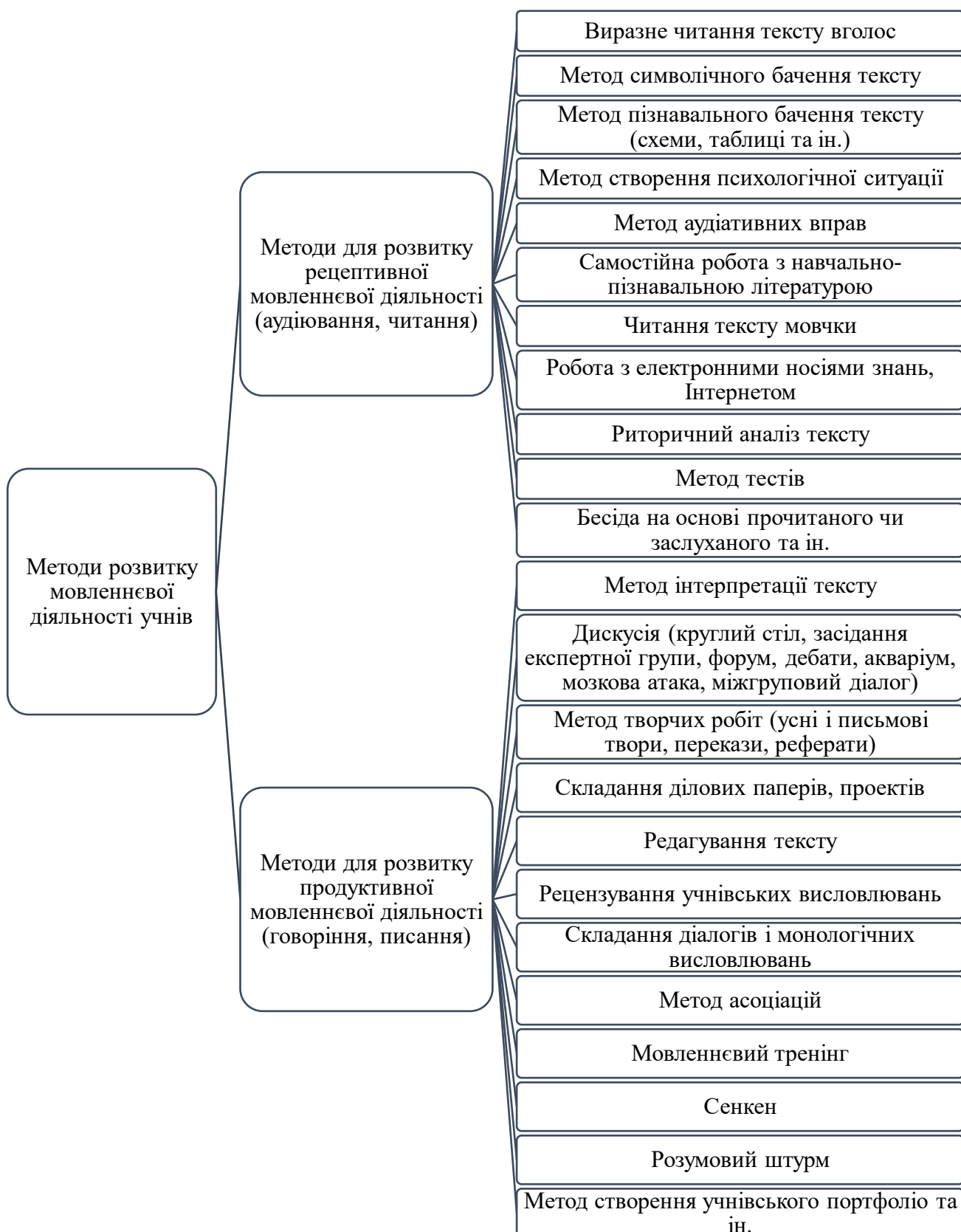

Рис. 1.4. Методи розвитку мовленнєвої компетентності

Джерело: складено автором за [16].

Це в результаті дозволить оволодіти різними способами мовленнєвої діяльності – «пасивними» (сприймання/розуміння під час аудіювання і читання) та «активними» (говоріння, письмо). Досвід показує, що ефективність навчання, орієнтованого на мовленнєвий розвиток учнів, можлива лише за умови поєднання та розвитку всіх психічних процесів – як інтелектуальних, так і емоційних [16].

У контексті реалізації розвитку усного та писемного мовлення (РУПМ) у 3 класі сучасна методика пропонує низку ефективних підходів і засобів, які враховують вікові особливості учнів, їхню пізнавальну активність та потребу в емоційно забарвленому, змістовному спілкуванні. Згідно з чинними методичними рекомендаціями та підручниками, схваленими МОН України, у 3 класі застосовуються такі ключові підходи:

1. Комунікативно-діяльнісний підхід. Учні залучаються до мовленнєвих ситуацій, які моделюють реальне життя: діалоги, інтерв'ю, обговорення, міні-дискусії. Це сприяє розвитку мовленнєвої ініціативи та вмінню адаптувати висловлювання до ситуації спілкування.

2. Робота з текстами різних типів. У підручниках з української мови та читання (наприклад, авторів І. Большакової, М. Пристінської, І. Цепової) передбачено аналіз художніх, публіцистичних і навчальних текстів, що формує навички розуміння структури висловлювання, логіки викладу та стилістичних засобів.

3. Інтеграція усного й писемного мовлення. Завдання передбачають поєднання слухання, говоріння, читання й письма: наприклад, після прослуховування тексту учні складають усну розповідь або письмовий відгук. Це сприяє формуванню цілісної мовленнєвої компетентності.

4. Використання візуальних і цифрових засобів. Застосовуються інтерактивні вправи, картки, презентації, відеоматеріали, а також онлайн-сервіси (наприклад, LearningApps), що активізують мовлення та роблять навчання динамічним.

5. Творчі завдання. Учням пропонують скласти казку, описати малюнок, написати листа, створити комікс або інтерв'ю з літературним героєм. Такі завдання розвивають уяву, логіку та мовленнєву гнучкість.

6. Ротаційна модель «Щоденні 5». У деяких школах впроваджується модель, що передбачає щоденну практику читання, письма, слухання та говоріння в індивідуальному темпі, з акцентом на самостійність і рефлексію [21; 31; 27].

Отже, розвиток усного та писемного мовлення учнів 3-го класу тісно пов'язаний із загальним когнітивним, емоційним та соціальним розвитком дітей цього віку. Учні 3-го класу демонструють суттєве розширення словникового запасу, вдосконалюють граматичні навички, починають активніше використовувати складніші мовні конструкції та вчать розуміти контекст текстів. Водночас їхнє писемне мовлення ще містить помилки, зумовлені процесом оволодіння орфографічними та граматичними нормами. Важливим завданням навчання є забезпечення комунікативного підходу, що сприяє не лише засвоєнню мовних норм, а й розвитку навичок побудови усних та писемних висловлювань відповідно до ситуації спілкування.

1.3 Мобільні технології як засіб розвитку усного та писемного мовлення в умовах НУШ

Аналізуючи впровадження технологічних засобів навчання в освітній процес, варто звернути увагу на мобільні технології, які сьогодні використовуються майже всіма педагогами на всіх рівнях навчально-виховного процесу [19].

ЮНЕСКО визначає мобільне навчання (м-навчання, або mobile learning, m-learning) як навчання, що передбачає застосування мобільної технології як окремо, так і в поєднанні з іншими інформаційно-комунікаційними технологіями. З огляду на це доцільно розглядати мобільну технологію як засіб

навчання, який включає широкий спектр цифрових і портативних мобільних пристроїв, таких як смартфони, ноутбуки, нетбуки, планшети, тощо, а також відповідне програмне забезпечення, включаючи мобільні додатки та сервіси, що дозволяють здійснювати операції з отримання, обробки та поширення інформації. Використання мобільного навчання дозволяє ефективно покращити якість навчання завдяки, чинникам, які представлені на рис. 1.5 [19].

Рис. 1.5. Чинники покращення якості навчання за рахунок використання мобільних технологій

Джерело: складено автором за [19].

Плануючи використання мобільних технологій на уроці, важливо враховувати матеріальну базу, необхідну для проведення цього виду освітньої діяльності. Модель BYOD (Bring Your Own Device, що в перекладі означає «принеси свій девайс»), згідно з якою учнів заохочують приносити власні

портативні пристрої для виконання завдань, запланованих вчителем, може стати помічником у впровадженні мобільного навчання. Існує безліч мобільних додатків, сайтів та функцій, вбудованих у смартфони, які можуть ефективно сприяти освітньому процесу з фізики. Ми проаналізували найпопулярніші серед вчителів середньої та старшої школи мобільні додатки та сайти для оптимізації навчально-виховного процесу учнів на уроках фізики [19].

Мобільні технології як засіб навчання мають низку переваг (рис. 1.6) порівняно з електронним навчанням, до яких належать: можливість навчатися у будь-якому місці та у будь-який час; компактність мобільних пристроїв; безперервний доступ до навчальних матеріалів; підвищена інтерактивність процесу навчання; зручність у використанні послуг мобільного навчання; персоналізація навчання.

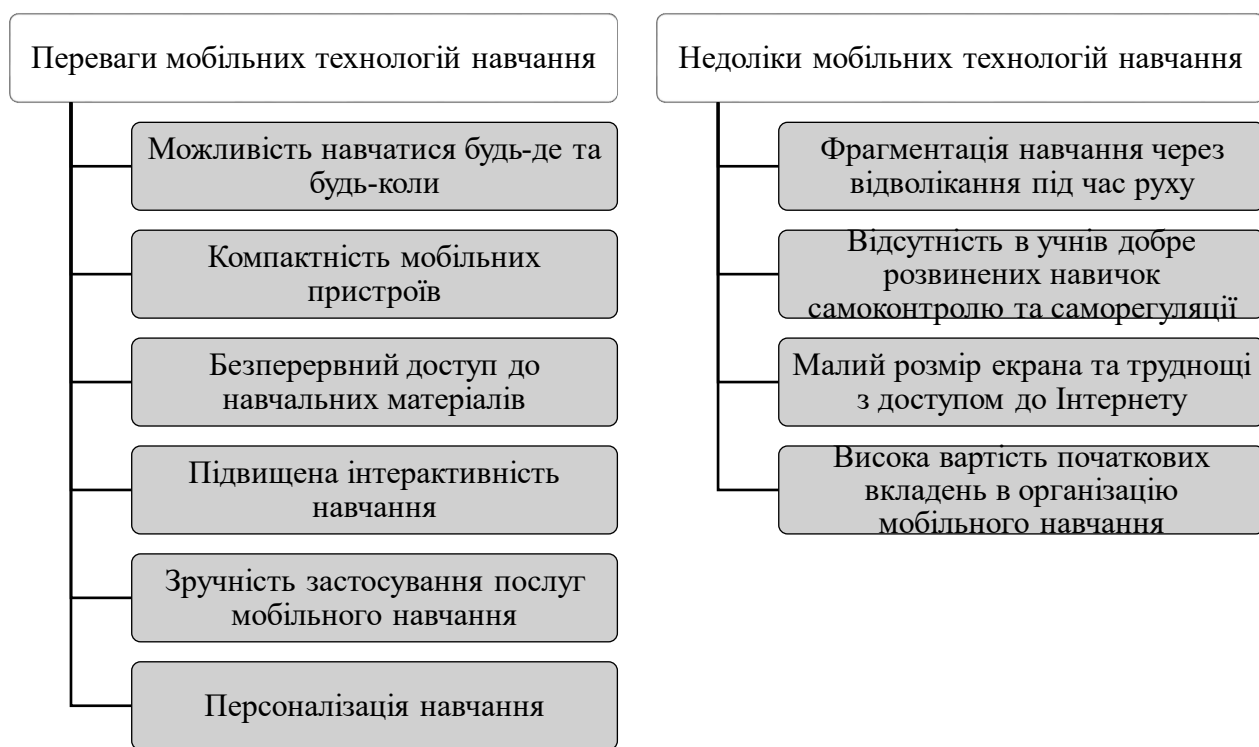

Рис. 1.6. Переваги та недоліки застосування мобільних технологій у навчанні

Джерело: складено за [35, с. 299].

Однак існують і організаційно-технічні недоліки використання мобільних технологій у навчанні, такі як: фрагментація навчального процесу, оскільки навчання вимагає концентрації, учні можуть відволікатися; недосконалість навичок самоконтролю та саморегуляції в учнів; невеликі розміри екранів мобільних пристроїв та складнощі з доступом до Інтернету, оскільки мобільні пристрої мають менші екрани у порівнянні з традиційними ПК, а більшість веб-сайтів оптимізовані для великих екранів; висока вартість початкових вкладень в організацію мобільного навчання, включаючи витрати на придбання пристроїв для кожного учня, організацію бездротового з'єднання з мережею та технічне обслуговування.

Використання мобільних пристроїв стрімко набуває популярності у навчальних середовищах завдяки потенціалу покращувати ефективність засвоєння необхідного матеріалу. Дослідження Британської асоціації постачальників освітніх послуг показало, що з вибірки 335 початкових шкіл Великобританії 71% повідомили про використання планшетів у класі. Мобільні пристрої мають багато переваг, у тому числі портативність, можливість адаптації і індивідуальних налаштувань та порівняльну доступність. Інтуїтивно зрозумілий дизайн планшетів і смартфонів у поєднанні з доступністю та можливістю «принести свій пристрій» роблять їх ідеальними для впливу на традиційні методи навчання, і це, безсумнівно, відкриває широкі можливості для шкіл. Видання NMC Horizon Report K-12 визначило, що мобільні технології можуть значно вплинути на освітню практику в найближчі роки. У класі мобільні пристрої можуть бути доступні індивідуально (підхід «один на один») або спільно використовуватися групами учнів. Завдяки персоналізованому характеру мобільних пристроїв, зокрема, один пристрій на дитину максимізує їхню ефективність у класі; і хоча один планшет на дитину в кожній школі, навіть у розвинених країнах, зараз далеко неможливий, з'явився інший варіант, оскільки серед дітей зростає кількість володіння смартфонами та планшетами, школи зараз розглядають, як вони можуть використовувати їх у класі. У той же час популярний сьогодні підхід «принеси свій власний пристрій» також викликає

певні проблеми, оскільки безпека в Інтернеті, відповідна політика поведінки, потужність інфраструктури та забезпечення рівного доступу є лише деякими з необхідних передумов впровадження мобільних технологій у навчання [50].

Сама по собі цифрова технологія не покращує навчання і не трансформує освіту в цілому, адже більш важливими елементами є діяльність або напрями втручання та те, як вони доповнюють традиційне навчання. Мобільні пристрої можна використовувати з усіх предметів, і справді, у багатьох країнах технологія включена як вимога до їхніх навчальних програм на всіх етапах навчання, як для підтримки розвитку конкретних технологічних навичок, так і для підтримки ширшого навчання. Діяльність, що виконується за допомогою мобільних пристроїв, або здійснює прямий доступ до Інтернету, або використовує програми пристрою («додатки») або вбудовані функції пристрою. Освітні програми є однією з найпопулярніших категорій у головних магазинах додатків, кількість завантажень сягає мільйонів і зростає, особливо після карантину [50].

У контексті реалізації Концепції Нової української школи (НУШ), яка передбачає формування ключових компетентностей, зокрема комунікативної, зростає значення використання мобільних технологій у навчальному процесі. Мобільні додатки та пристрої не лише модернізують освітнє середовище, а й створюють нові умови для формування усного та писемного мовлення учнів початкової школи. Вони забезпечують інтерактивну взаємодію, стимулюють мовленнєву активність, розвивають мовні навички на фонетичному, лексичному, граматичному та текстовому рівнях [38; 39].

Окремі мобільні додатки спрямовані на розвиток конкретних аспектів мовлення. Наприклад, «Слово дня» сприяє розширенню словникового запасу учнів, активізує словникову роботу, розвиває навички розуміння значень слів у контексті. Цей додаток також може використовуватись як засіб формування мотивації до вивчення нових слів і словосполучень [22]. Подібний вплив на лексичну і граматичну компетентність мають ігрові програми ALPA Kids [46], EDU Games [51] та Гра слів [10], які, незважаючи на платний доступ до деяких

функцій, ефективно застосовуються для закріплення орфографічних, морфологічних і синтаксичних навичок.

На розвиток усного мовлення позитивно впливають і ті мобільні інструменти, які дозволяють учню самостійно створювати висловлення, прослуховувати їх і редагувати. Функція диктофона, доступна на більшості мобільних пристроїв, надає можливість дитині записати власне мовлення, прослухати його, проаналізувати інтонацію, темп, логічні наголоси, що сприяє формуванню критичного мислення і самоконтролю в мовленнєвій діяльності.

Значним потенціалом для розвитку як усного, так і писемного мовлення володіють ігрові додатки, що активізують сюжетне мовлення. Так, застосунок «Story Dice» (Кубики історій) [63] або його аналог – «Rory's Story Cubes» [62] – стимулюють уяву та спонтанне мовлення: дитина, спираючись на зображення на кубиках, складає усну або письмову розповідь. Це сприяє розвитку мовлення, логічного мислення, структурного оформлення висловлювань. Серед популярних застосунків, адаптованих до мовного розвитку молодших школярів, варто також виокремити такі програми, як YOЙ (iOS) [65], яка містить завдання на формування мовлення у вигляді простих візуальних ігор, а також «Еліас» [45] – гру, спрямовану на розвиток навичок опису, пояснення, варіативності мовлення. Ці додатки сприяють мовленнєвій активності та формуванню навичок діалогічного та монологічного мовлення.

Важливим ресурсом для навчання є платформа Learning.ua [57], яка містить вправи з української мови відповідно до навчальних програм для 3 класу. Тут представлено різноманітні тренажери для розвитку писемного мовлення, правопису, побудови речень, розпізнавання частин мови тощо. Цифровий формат цих вправ забезпечує зручний доступ до навчального контенту в будь-який час і за будь-яких умов (зокрема під час дистанційного навчання). Таким чином, мобільні технології створюють сприятливе освітнє середовище для мовленнєвого розвитку учнів молодшого шкільного віку.

Мобільні додатки для розвитку мови на мовних навичок (тобто сприйнятливого словникового запасу, експресивного словникового запасу і

формування речень) широко використовуються для розвитку мовлення, особливо в учнів з мовними вадами [61].

Багато мобільних додатків має потенціал до використання для розвитку усного та писемного мовлення в умовах НУШ. У таблиці 1.4 розглянемо можливість інтеграції мобільних технологій у розвиток усного та писемного мовлення в умовах НУШ (3й клас).

Таблиця 1.4

Інтеграція мобільних технологій у розвиток усного та писемного
мовлення в умовах НУШ (3-й клас)

Додаток/Гра	Коротка характеристика	Можливості для розвитку усного мовлення	Можливості для розвитку писемного мовлення
1	2	3	4
«Давай займемось текстом»	Гра з креативними завданнями для вивчення української мови через гумор та інтерактив.	Учні можуть вимовляти нові слова та складати речення в ігровій формі.	Написання слів і речень у вправах «Словотіндер» і «Плутанка».
Duolingo	Популярний застосунок для вивчення мов із різними рівнями складності та інтерактивними вправами.	Вправи на вимову, повторення за диктором.	Завдання на написання слів та речень, тестові завдання.
Мова (ДНК нації)	Додаток для вдосконалення знань із мови, зокрема наголосів, правопису та боротьби з русизмами.	Вимова слів, наголошування, усне пояснення значень.	Запис слів, тестові завдання на правопис, уникнення русизмів.
P.I.D	Освітній застосунок, що поєднує вивчення мови з історією та культурою.	Обговорення нових слів у класі, розповідь про культуру.	Ведення словничка нових слів, складання речень із вивченими словами.
Lengo	Програма для вивчення української мови з акцентом на граматику, лексику та вимову.	Тренування вимови за аудіозаписами, повторення за диктором.	Написання слів, граматичні вправи, тестування.
«Вивчаю – не чекаю»	Освітній застосунок для дітей, що допомагає вивчати українську в ігровій формі.	Виконання усних вправ у грі, спілкування між учнями.	Написання простих речень і текстів за підказками додатка.
Laika	Додаток, що знайомить із українськими лайливими словами та їхнім походженням.	Ознайомлення з особливостями української лайки в історичному контексті.	Аналіз і написання висловів з використанням слів із додатка.

Продовження табл. 1.4

1	2	3	4
Кобза	Гра, в якій потрібно відгадати слово з обмеженої кількості спроб, аналог Wordle.	Усне складання слів із літер, пояснення їх значень.	Запис слів, складання речень із відгаданими словами.
Літералі	Гра, у якій потрібно скласти слова з наданих літер, поки вони не «згоріли».	Усне складання слів, пояснення їх значень.	Запис відгаданих слів, створення коротких текстів.
Гра слів	Словесна гра, де суперники змагаються за літери, складаючи слова.	Обговорення стратегій гри, пояснення вибору слів.	Написання слів, побудова речень із використанням відгаданих слів.
Digital Inclusion	Перший україномовний мобільний застосунок для розвитку мовлення та полегшення вербальної комунікації, зокрема для дітей з аутизмом, людей після інсульту тощо.	Допомагає у відновленні мовлення, соціалізації, реабілітації.	Використання текстових підказок, робота зі словами та фразами.

Джерело: складено за [15; 13].

Основні напрями розвитку мовлення у молодших школярів у межах НУШ включають:

- Робота над словом – розширення та збагачення словникового запасу, активізація використання нових слів, уточнення значень слів, усунення ненормативної лексики.
- Робота над словосполученням і реченням – вправи, що включають читання речень та їх аналіз, визначення меж речень у текстах без розділових знаків і великих літер, визначення граматичної основи речення за допомогою запитань, формулювання однієї думки у кількох варіантах, складання словосполучень та речень за ілюстраціями або заданими словами.
- Робота над зв'язним мовленням – на основі запропонованого зразка учні усно переказують текст або пишуть писемний переказ, близький за змістом до оригінального тексту [4].

У таблиці 1.5 охарактеризуємо можливості мобільних технологій для розвитку мовлення у молодших школярів у межах НУШ.

Таблиця 1.5

Використання мобільних технологій для розвитку мовлення у молодших школярів у межах НУШ

Напрямок розвитку мовлення за НУШ	Рекомендовані мобільні технології	Можливості використання
Робота над словом	Mova (ДНК нації)	Вправи на наголоси, правопис, боротьбу з русизмами.
	P.I.D	Вивчення нових слів у контексті історії та культури.
	Lengo	Тренування лексики, граматики та вимови нових слів.
	Кобза	Відгадування слів, пояснення їх значень.
	Digital Inclusion	Допомога дітям із мовленнєвими труднощами у засвоєнні нової лексики.
Робота над словосполученням і реченням	«Давай займемось текстом»	Завдання на складання словосполучень та речень в ігровій формі.
	Duolingo	Завдання на складання речень, визначення правильного порядку слів.
	Гра слів	Формування словосполучень та речень у процесі гри.
	Літералі	Конструювання нових слів, що допомагає розуміти словотворення.
Робота над зв'язним мовленням	«Вивчаю – не чекаю»	Завдання на усний і писемний переказ, складання текстів за підказками.
	Digital Inclusion	Використання текстових підказок для формування зв'язного мовлення.
	P.I.D	Усний переказ історій, складання власних коротких розповідей.

Джерело: складено за [15; 13; 4].

Отже, інтеграція мобільних технологій у розвиток мовлення молодших школярів у межах НУШ дозволяє досягти формування стійких мовленнєвих навичок, а використання спеціалізованих застосунків дозволяє учням збагачувати словниковий запас, вдосконалювати граматичну правильність мовлення, розвивати комунікативні навички в інтерактивній формі та посилювати зацікавленість у самому процесі навчання. Завдяки мобільним технологіям діти можуть працювати над формуванням словосполучень і речень,

а також покращувати зв'язне мовлення через переказ та створення власних текстів.

Висновки до розділу 1

У першому розділі досліджено теоретичні основи розвитку усного та писемного мовлення засобами мобільних технологій, що дозволяє зробити такі висновки:

1) Процес обміну думками здійснюється через усне та писемне мовлення. Усне мовлення – це звукове мовлення, яке сприймається на слух. Воно поділяється на діалогічне та монологічне. Писемне мовлення – це особливий вид мовлення, який дозволяє спілкуватися з відсутніми співрозмовниками. Усне та писемне мовлення, які можуть набувати форм діалогу чи монологу, є зовнішнім мовленням. Мовленнєва компетентність включає вміння особистості спілкуватися рідною мовою в різних ситуаціях. Мовленнєва компетентність як складова мовленнєвої діяльності дозволяє дитині підтримувати мовленнєву взаємодію з іншими, вибудовувати логіку висловлювань, забезпечувати взаєморозуміння з дорослими та однолітками, формувати комунікативні здібності, самовираження і розвивати соціальне мовлення. Ефективність формування мовленнєвої компетентності залежить від того, наскільки форми, методи та технології навчання відповідають цілям і змісту мовної освіти;

2) Для розвитку вмінь використовувати мовні засоби у різних ситуаціях усного мовлення та формування у учнів 3-го класу уявлення про мову як цілісну систему, необхідно не лише запам'ятовувати схеми, моделі слів, словосполучень та речень, а й розуміти закономірності їх функціонування. Усі зазначені аспекти розвитку мовлення школярів можуть бути повноцінно реалізовані лише тоді, коли вони актуалізуються на рівні тексту, оскільки саме на цьому рівні відбувається вдосконалення навичок, які мають безпосередній вихід на мовленнєву практику. Розвиток усного та писемного мовлення учнів 3-го класу

тісно пов'язаний із загальним когнітивним, емоційним та соціальним розвитком дітей цього віку;

3) Використання мобільних пристроїв стрімко набуває популярності у навчальних середовищах завдяки потенціалу покращувати ефективність засвоєння необхідного матеріалу. Мобільні додатки для розвитку мови на мовних навичок широко використовуються для розвитку мовлення, особливо в учнів з мовними вадами. Багато мобільних додатків має потенціал до використання для розвитку усного та писемного мовлення в умовах НУШ.

РОЗДІЛ 2

АПРОБАЦІЯ МЕТОДИКИ ТА АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1 Стан проблеми у практиці шкільного навчання

У першому розділі нашого дослідження було розглянуто теоретичні основи розвитку усного та писемного мовлення молодших школярів із застосуванням мобільних технологій. З'ясовано, що мовленнєва компетентність є ключовим компонентом комунікативного розвитку дитини, а її формування потребує системного підходу, опори на текст і врахування вікових особливостей. Особливу увагу приділено потенціалу мобільних додатків як інструментів підтримки мовленнєвого розвитку, зокрема в контексті освітньої реформи НУШ. У даному розділі дослідницька увага буде зосереджена на практичному аспекті – аналізі стану проблеми у школах, апробації розробленої методики та оцінці її ефективності в умовах реального навчального процесу.

У 3-му класі в рамках Нової української школи (НУШ) використовуються два варіанти типових освітніх програм:

- Типова освітня програма під керівництвом О. Я. Савченко;
- Типова освітня програма під керівництвом Р. Б. Шияна [23].

Обидві програми є офіційно затвердженими та адаптованими до цілей НУШ – тобто компетентнісного підходу, інтеграції змісту, орієнтації на особистість учня.

У 3-му класі відповідно до Типової освітньої програми під керівництвом О. Я. Савченко розвиток мовлення здійснюється системно, через опанування української мови як навчального предмета, який охоплює усне, писемне, комунікативне й творчо-мовленнєве висловлення. Основна мета навчання – сформувати в учнів мотивацію до вивчення мови, розвинути їхні мовленнєві компетентності й навчити застосовувати українську мову в особистісному, суспільному та міжкультурному спілкуванні. У програмі підкреслюється

важливість мислення, творчості та самовираження. Змістовні напрями розвитку мовлення відповідно до Типової освітньої програми під керівництвом О. Я. Савченко представлені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Змістовні напрями розвитку мовлення відповідно до Типової освітньої програми під керівництвом О. Я. Савченко

Змістовні Напрями розвитку мовлення	Що формує учень
Взаємодіємо усно (усне мовлення)	- слухає, аналізує, інтерпретує усні повідомлення; - будує діалог і монолог (розповідь, опис, міркування); - формулює думки, дотримується етикету; - аргументує, розуміє позицію співрозмовника.
Взаємодіємо письмово (писемне мовлення)	- тренує каліграфічне письмо; - створює тексти різних жанрів; - висловлює ставлення до написаного; - редагує тексти, використовує мовні засоби.
Досліджуємо мовні явища (мовознавство)	- досліджує слова, словосполучення, речення; - опановує початкові мовознавчі поняття; - вивчає норми вимови та правопису.

Джерело: складено за [38].

Отже, відповідно до Типової освітньої програми під керівництвом О. Я. Савченко Змістовні напрями розвитку мовлення охоплюють:

1. Усне мовлення («Взаємодіємо усно»).
2. Писемне мовлення («Взаємодіємо письмово»).
3. Мовознавчі знання («Досліджуємо мовні явища») [38].

У Типовій освітній програмі під керівництвом Р. Б. Шияна мовленнєвий розвиток учнів 3 класу охоплює два ключові напрями: усне й писемне мовлення, кожен із чітко визначеними очікуваними результатами, уміннями та змістовими орієнтирами (табл. 2.2). Отже, за даною програмою учні у 3-му класі вчать критично сприймати і обговорювати усну інформацію, уточнювати, перепитувати; здійснюють творчий переказ і перефразування, складають схеми, таблиці; обирають, аналізують і пояснюють інформацію з різних джерел, включно з медіа; висловлюють власну позицію, аргументують і враховують думки інших; демонструють емоційну чуйність, дотримуються етикету

мовлення, використовують вербальні й невербальні засоби; інтонують висловлення за метою, створюють усні тексти (розповідь, опис, міркування, есе).

Таблиця 2.2

Змістовні напрями розвитку мовлення відповідно до Типової освітньої програми під керівництвом Р. Б. Шияна

Напрямок	Ключові вміння учнів
Взаємодіємо усно (усне мовлення)	– критично сприймає інформацію, уточнює почуте; – переказує, створює асоціативні схеми; – обирає й аналізує потрібну інформацію для власних висловлень; – висловлює ставлення до повідомлення, аргументує думку; – вступає в діалог, дотримується етикету, формує власну позицію; – добирає вербальні й невербальні засоби комунікації; – інтонування, емоційна чуйність, створення усних есе.
Взаємодіємо письмово (писемне мовлення)	– пише розбірливо, передає думку письмово; – створює тексти різних жанрів (казка, оголошення, лист тощо); – редагує і вдосконалює тексти; – дотримується мовних норм, користується словниками; – створює повідомлення для онлайн-комунікації (з урахуванням етикету); – застосовує емотикони, формати медіаподачі (таблиці, схеми, фото).

Джерело: складено за [39].

У контексті змістової лінії «Взаємодіємо письмово» учні: пишуть від руки або з клавіатури – розбірливо й у власному темпі; створюють письмові висловлення різних типів (розповідь, міркування, оголошення, запрошення, вірші тощо); дотримуються норм мови, звертаються до словників, редагують власні тексти; висловлюють ставлення до написаного, беруть участь у спільному обговоренні; опановують елементи цифрової грамотності, зокрема написання коротких текстів для веб-ресурсів закладу, використання емотиконів, створення простих медіатекстів; вивчають жанри письма (афіша, інструкція, есе, казка, байка), типи тексту (опис, розповідь, роздум).

На основі аналізу двох Типових освітніх програм – під керівництвом О.Я.Савченко та Р.Б.Шияна – можна узагальнити, що досягнення учнями 3-го

класу в розвитку усного та писемного мовлення мають формуватися як цілісна мовленнєва компетентність, яка інтегрує комунікативні, когнітивні, емоційні та соціальні уміння (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Очікувані досягнення розвитку мовлення учнів 3-го класу (узагальнення)

Напрямок	Очікувані результати
Усне мовлення («Взаємодіємо усно»)	– уважне слухання, розуміння усного повідомлення; – участь у діалозі та побудова зв'язних монологів (розповідь, опис, міркування, есе); – виявлення й обговорення власної позиції, її аргументація; – дотримання норм мовленнєвого етикету; – вміння критично осмислювати, переказувати й трансформувати інформацію; – використання виразних засобів мови, інтонації, вербальних і невербальних компонентів комунікації.
Писемне мовлення («Взаємодіємо письмово»)	– володіння каліграфією, охайність письма, темпове дотримання; – створення письмових висловлень різних жанрів (розповідь, опис, міркування, оголошення, вірш, інструкція тощо); – висловлення власного ставлення до написаного тексту; – редагування тексту за змістом, нормами мови і структурою; – застосування орфографічних словників, розвиток навичок самоперевірки; – створення повідомлень і текстів у цифровому форматі, дотримання нетикету, використання медіазасобів.
Мовознавчий компонент (особливо в програмі Савченко)	– оволодіння базовими лінгвістичними поняттями; – дослідження лексичних, морфологічних і синтаксичних явищ; – дотримання норм літературної вимови, правил орфографії та пунктуації.

Джерело: складено за [38; 39].

Таким чином, розвиток мовлення у 3-му класі в обох програмах є не лише засвоєнням мови як системи, а й формуванням особистої мовленнєвої активності, здатності комунікувати усно й письмово в реальних життєвих, навчальних і цифрових ситуаціях. Особливе місце посідають емоційна чутливість, критичне мислення та творчий підхід – риси, що відповідають цінностям Нової української школи.

Оцінювання навчальних досягнень учнів третього класу у сфері розвитку усного та писемного мовлення в Новій українській школі здійснюється відповідно до гуманного, особистісно орієнтованому підходу до оцінювання, що створює умови для розвитку мовленнєвої активності учнів, їхньої здатності до рефлексії та вдосконалення власної мовленнєвої практики [43]. Відповідно до методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти (Наказ МОН від 13.07.2021 № 813) оцінювання розвитку усного та писемного мовлення учнів третього класу в умовах реалізації концепції Нової української школи НУШ має здійснюватися на основі принципів дитиноцентризму, компетентнісного підходу та формувального оцінювання, які забезпечують індивідуалізацію навчання та підтримку особистісного зростання кожного учня. З огляду на психофізіологічні особливості дітей молодшого шкільного віку та відповідно до Державного стандарту початкової освіти, оцінювання має носити діагностувальний, розвивальний та мотиваційно-стимулювальний характер [24]. Розвиток мовленнєвих компетентностей у третьому класі передбачає досягнення учнями певного рівня сформованості комунікативних умінь, зокрема: вміння висловлюватися відповідно до мети й ситуації спілкування, дотримуватися норм літературної мови, логічної послідовності викладу думки, структури тексту, а також правильно застосовувати засоби мовної виразності. У писемному мовленні акцент робиться на грамотності, структурованості писемного висловлювання, дотриманні орфографічних і пунктуаційних норм, умінні формулювати власну думку писемно в різних жанрах (опис, розповідь, лист тощо). Оцінювання результатів мовленнєвої діяльності має ґрунтуватися на комплексному підході, який охоплює як об'єктивні результати навчання (знання, уміння, навички), так і особистісні надбання учнів (ініціативність, пізнавальний інтерес, старанність, відповідальність тощо). Відповідно до положень Методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4-х класів, об'єктами оцінювання мають бути не лише кінцеві продукти навчальної діяльності, а й сам процес їх досягнення. Особливу увагу слід приділяти

формульованню оцінюванню, яке в умовах навчання третьокласників виконує ключову функцію: сприяє відстеженню динаміки розвитку мовленнєвих умінь, виявленню індивідуальних труднощів і визначенню шляхів їх подолання. Оцінювальна діяльність має бути інтегрована в навчальний процес, реалізовуватись через спостереження, бесіди, аналіз мовленнєвих ситуацій, усні відповіді, писемні завдання, діагностичні роботи, елементи взаємо- та самооцінювання. Учитель має створювати безпечне середовище, у якому кожна дитина відчуває підтримку та має можливість відкрито демонструвати власні досягнення. З урахуванням потреб та можливостей учнів 3 класу оцінювання результатів розвитку мовлення може здійснюватися як у формі вербального оцінювального судження, так і шляхом використання рівневої оцінки. Зокрема, за рішенням педагогічної ради закладу, у 3-4-х класах дозволено використовувати рівневу оцінку, яка фіксує динаміку досягнень учня/учениці за допомогою маркерів: «початковий», «середній», «достатній», «високий». При цьому важливо, щоб судження про рівень сформованості мовленнєвих умінь були не лише точними та об'єктивними, а й доброзичливими, мотивувальними, орієнтованими на підтримку навчального поступу дитини. Доцільним є застосування інструментів діагностування з урахуванням типових мовленнєвих ситуацій, передбачених навчальною програмою: висловлення власної думки щодо прослуханого чи прочитаного тексту, участь у діалозі, усна презентація короткого повідомлення, написання зв'язного писемного тексту, редагування власного чи запропонованого тексту. Виконання цих завдань дозволяє педагогові отримати повну картину розвитку усного і писемного мовлення учня та своєчасно скоригувати навчальний процес. Важливим аспектом діагностики є також спостереження за розвитком мовлення в різних контекстах: під час фронтальної, групової, парної роботи, в індивідуальних виступах тощо. Це сприяє виявленню реального рівня сформованості комунікативної компетентності та забезпечує комплексну оцінку досягнень [24].

У контексті НУШ, оцінювання мовленнєвих результатів учнів 3 класу має бути спрямоване не лише на констатацію рівня досягнень, а й на формування в

учнів здатності рефлексувати власну мовленнєву діяльність, самостійно аналізувати її якість і планувати подальші кроки для вдосконалення. Таким чином, діагностування і оцінювання виступають засобом не лише контролю, а й розвитку учня як повноцінного суб'єкта навчального процесу.

Діагностика рівня розвитку усного та писемного мовлення учнів третього класу в контексті формувального оцінювання має системний, поетапний та особистісно орієнтований характер. Основною метою такого оцінювання є не фіксація досягнень, а виявлення динаміки розвитку мовленнєвих умінь, вчасне розпізнавання утруднень, формування позитивного ставлення до мовленнєвої діяльності та стимулювання подальшого навчального поступу. Усне мовлення учнів оцінюється шляхом щоденного спостереження за активністю дітей під час комунікації: участь у діалозі, здатність висловлювати думки повними реченнями, логічність суджень, доречність використання лексики, мовленнєвий етикет. Перевагу надають формам спонтанного мовлення, коли учень/учениця взаємодіє з учителем або однокласниками під час виконання навчального завдання. Доцільно організовувати ситуації, які потребують: опису предметів, явищ, подій; переказу текстів (у різних видах); складання розповіді за опорними словами, ілюстрацією, власними спостереженнями; ведення діалогу або участі в полілозі. Писемне мовлення діагностується на основі виконання різнорівневих завдань, спрямованих на виявлення сформованості орфографічних, пунктуаційних, граматичних і стилістичних умінь. Учитель звертає увагу не лише на правильність написаного, а й на змістову цілісність, логіку викладу, мовленнєву грамотність, дотримання структури висловлювання (вступ – основна частина – висновок). Під час організації діагностики доцільно дотримуватись поетапності реалізації навчальних дій: від розпізнавання мовних одиниць до створення власних висловлювань у змінених навчальних ситуаціях. Зміст завдань добирається відповідно до очікуваних результатів освітньої програми та рівнів. При цьому особливу увагу звертають на спроможність учня самостійно виявити мовні утруднення, обрати спосіб їх подолання (за допомогою пам'ятки, підказки,

поради вчителя чи однокласника), а також на відкритість до зворотного зв'язку [24].

Формувальне оцінювання проводиться у психологічно безпечному середовищі, в умовах доброзичливого діалогу. Обов'язковими елементами оцінювальної діяльності є самооцінювання, взаємооцінювання та оцінювальні судження вчителя, які ґрунтуються на позитивній динаміці навчання та орієнтують учня на самовдосконалення. Усна та писемна діяльність учнів має бути проаналізована з точки зору індивідуального мовного поступу, а не лише відповідності мовним нормам [24].

Використовуючи Додаток 1 до методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти сформуємо орієнтовну рамку (табл. 2.4)) для оцінювання рівнів сформованості усного та писемного мовлення учнів 3-го класу.

Таблиця 2.4

Орієнтовна рамка оцінювання рівнів сформованості усного та писемного мовлення учнів 3 класу

Компонент мовлення	Критерії оцінювання	Високий рівень	Достатній рівень	Середній рівень	Початковий рівень
1	2	3	4	5	6
Усне мовлення	Розуміння почутого, участь у діалозі, зв'язне висловлення думки	Уміє аргументовано висловити власну позицію, ініціює діалог, інтоновано передає повідомлення, створює усне есе або міркування	Підтримує діалог, переказує суть повідомлення, ставить запитання, дотримується норм етикету	За зразком переказує текст, висловлює просту думку, потребує уточнення запитань	Повторює зразки, говорить уривчасто, відповідь коротка й елементарна
	Добір мовних засобів	Добирає виражальні, емоційно забарвлені слова, використовує невербальні засоби	Використовує мовні й інтонаційні засоби відповідно до ситуації	Потребує підказки для добору правильних слів, інтонації	Вживає окремі слова без зв'язку зі змістом ситуації

Продовження табл. 2.4

1	2	3	4	5	6
Писемне мовлення	Каліграфія, орфографія, оформлення тексту	Пише розбірливо, охайно, самостійно перевіряє й редагує написане	Дотримується правил письма, оформлює висловлення логічно, за зразком	Пише помилками, виправляє з допомогою вчителя, текст фрагментарний	Повільне письмо зі спотворенням графем, значні помилки, робота за зразком
	Побудова писемного висловлення	Створює структуроване висловлення (опис, розповідь, міркування), враховує мету й адресата	Створює текст за зразком з опорою на схему або план, дотримується теми	Відтворює частини тексту, добирає слова з допомогою, виконує завдання з корекцією	Копіює окремі речення або слова, не дотримується теми, залежить від підказок

Джерело: складено за [24].

Далі сформуємо 5 діагностичних вправ для учнів 3-го класу Новокиївської гімназії, спрямовану на визначення рівня розвитку усного та писемного мовлення. Вправи відповідають критеріям методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти

Діагностичні вправи для учнів 3 класу

Мета: виявити рівень сформованості усного та писемного мовлення.

Вправа 1. «Фотоісторія» (усне мовлення)

Матеріал: сюжетна картинка «Родинний відпочинок» (Додаток А).

Завдання: Розкажи за зображенням, що відбувається. Склади коротку історію з початком, основною частиною та завершенням.

За результатами виконання даної вправи оцінюється:

- уміння будувати зв'язне висловлювання;
- інтонаційне оформлення;
- добір мовних засобів (емоційні слова, прикметники);
- участь у бесіді з учителем (уточнюючі питання).

Вправа 2. «Я – учень/учениця» (усне мовлення, діалог)

Завдання: Учень у парі з учителем веде коротку бесіду за запитаннями:

Як тебе звати? Де ти навчаєшся?

Що тобі найбільше подобається у школі?

Який твій улюблений предмет і чому?

За результатами виконання даної вправи оцінюється:

- участь у діалозі;
- етикет мовлення;
- уміння ставити та відповідати на запитання;
- використання мовних і невербальних засобів.

Вправа 3. «Моя улюблена тварина» (писемне мовлення)

Завдання: Напиши короткий опис своєї улюбленої тварини (5–7 речень).

Учням додається опора у вигляді плану:

- Як називається тварина?
- Як вона виглядає?
- Що вона любить?
- Чому ти її любиш?

За результатами виконання даної вправи оцінюється:

- логіка викладу;
- грамотність (орфографія, пунктуація);
- охайність письма;
- зв'язність і завершеність висловлювання.

Вправа 4. «Добре – погано» (писемна міркувальна вправа)

Завдання: Напиши, чому добре допомагати іншим. А коли – погано не допомагати? (5-7 речень)

За результатами виконання даної вправи оцінюється:

- вміння формулювати думку;
- структурованість міркування;
- використання причинно-наслідкових зв'язків («бо», «тому що», «якщо...»);
- стилістична та граматична коректність.

Вправа 5. «Пиши як письменник» (диктант з творчим доповненням)

Завдання: Диктант (5-6 речень) – учитель читає невеличкий фрагмент.

Учень самостійно дописує продовження історії (2–3 речення).

Диктант. «Повівав зимовий холодний вітерець. З краю неба насувалися білі хмари. Дорога була слизька. По обидва боки від дороги розстелилось поле, вкрите снігом. Твердий синявий сніг грав на сонці самоцвітами. Чорне вороння сідало громадами на сніг і знов здіймалося з місця. Вітер дужчав. Насунули снігові хмари і оповили небо. Сонце сховалося за хмари. Посипав сніжок» [28].

Завдання для учня: Дописати 2-3 речення: що сталося далі? Як закінчилася ця історія?

За результатами виконання даної вправи оцінюється:

- каліграфія, пунктуація;
- здатність розширити текст;
- стилістична відповідність;
- використання виражальних мовних засобів.

Після виконання вправ результати інтерпретуємо відповідно до таблиці-рамки (2.4), відмічаючи рівень за кожним компонентом (усне/писемне мовлення). У таблиці 2.5 представимо результати діагностики учнів 3-го класу Новокиївської гімназії Шевченківської сільської ради.

Таблиця 2.5

Результати діагностики розвитку усного та писемного мовлення учнів 3 класу Новокиївської гімназії

№	ПІБ учня	Вправа 1	Вправа 2	Вправа 3	Вправа 4	Вправа 5	Середній бал	Рівень розвитку
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Ляхович М.	4	4	4	3	4	3,8	Високий
2	Кіріка М.	3	4	4	3	4	3,6	Високий
3	Невгожий Є.	3	2	3	3	2	2,6	Достатній
4	Франкевич Л.	3	3	4	3	3	3,2	Достатній
5	Магур Т.	2	2	2	2	2	2,0	Середній

Примітка:

- 4 – Високий рівень.
- 3 – Достатній рівень.
- 2 – Середній рівень.
- 1 – Початковий рівень.

Рівень розвитку:

- Високий рівень (3,6–4,0)
- Достатній рівень (2,6–3,5).
- Середній рівень (2,0–2,5).
- Початковий рівень (1,0–1,9).

Джерело: складено автором.

У таблиці 2.6 представимо розподіл рівнів сформованості усного та писемного мовлення у учнів 3-го класу.

Таблиця 2.6

Розподіл рівнів сформованості усного та писемного мовлення у учнів 3-го класу

Рівень	Кількість учнів	Відсоток (%)
Високий	2	40%
Достатній	2	40%
Середній	1	20%
Початковий	0	0%

Джерело: складено автором.

Представлені у таблицях 2.5 та 2.6 дані дають змогу з'ясувати загальний рівень сформованості усного та писемного мовлення учнів 3-го класу та виявити індивідуальні особливості мовленнєвого розвитку школярів.

На основі отриманих результатів видно, що найбільш поширеними є високий та достатній рівні сформованості мовленнєвих умінь. Зокрема, 40 % учнів (2 особи) продемонстрували високий рівень, що свідчить про сформованість у них необхідних мовленнєвих навичок: уміння зв'язно висловлюватися, логічно будувати висловлювання, дотримуватися структури тексту, добирати відповідні мовні засоби та використовувати їх у різних комунікативних ситуаціях.

Ще 40 % учнів (2 особи) перебувають на достатньому рівні розвитку, що означає загалом сформовані мовленнєві компетентності, однак учні цієї групи допускають окремі недоліки:

- недостатньо чітко виділяють основну думку;
- потребують допомоги у визначенні смислових частин тексту;
- інколи порушують послідовність викладу або використовують обмежений набір мовних засобів.

Середній рівень виявлено в 1 учня (20 %). Це свідчить про наявність у школяра базового рівня володіння мовленнєвими вміннями, проте:

- висловлювання можуть бути фрагментарними;
- спостерігаються труднощі у доборі слів-навігаторів;
- учень потребує систематичного педагогічного супроводу для формування зв'язності та логічності висловлювання.

Початковий рівень у класі не зафіксований, що можна вважати позитивною тенденцією, оскільки всі учні мають щонайменше мінімально сформовані мовленнєві вміння.

Індивідуальні дані (табл. 2.5) підтверджують загальний висновок. Учні з високим рівнем (Ляхович М., Кіріка М.) стабільно виконують усі вправи на 3–4 бали, що засвідчує сформованість як репродуктивних, так і продуктивних мовленнєвих умінь. Учні з достатнім рівнем (Невгожий Є., Франкевич Л.) демонструють нерівномірність результатів, що може вказувати на вибіркові труднощі в окремих видах мовленнєвої діяльності. Середній рівень (Магур Т.) характеризується однаковими балами за всі вправи, що свідчить про загальну недостатню сформованість умінь і потребу у цілеспрямованій корекційній роботі.

Загалом більшість учнів 3-го класу мають достатній або високий рівень розвитку усного та писемного мовлення, що свідчить про ефективність організації навчально-мовленнєвої діяльності. Разом із тим результати діагностики вказують на необхідність подальшої індивідуалізації навчання, посилення роботи над логічністю висловлювання, зв'язністю тексту, умінням

добирати мовні засоби відповідно до комунікативної ситуації та розвитком творчого складника мовленнєвої діяльності.

Аналіз виконання окремих вправ показав, що найнижчі результати спостерігаються у завданнях, які потребують творчого писемного висловлення (диктант із продовженням), а також у тих, що вимагають ініціативності у діалозі. Це свідчить про недостатній розвиток мовленнєвої самостійності, гнучкості мислення, лексичної варіативності, що є особливо актуальним у світлі вимог Нової української школи, яка орієнтована на компетентнісний підхід.

2.2 Опис проведення експериментальної роботи

Ураховуючи виявлені особливості мовленнєвого розвитку учнів та сучасні тенденції в освіті, виникає об'єктивна необхідність проведення експериментальної роботи, спрямованої на пошук ефективних засобів розвитку усного та писемного мовлення із інтеграцією засобів мобільних технологій. Враховуючи активне використання дітьми молодшого шкільного віку цифрових пристроїв, особливу увагу буде приділено мобільним технологіям як інноваційному інструменту, що потенційно може стимулювати мовленнєву активність, підвищувати мотивацію до навчання, сприяти формуванню навичок самовираження, креативності та комунікації. Експериментальна частина дослідження буде зосереджена на застосуванні спеціально дібраного комплексу вправ з використанням мобільних застосунків, інтерактивних платформ, аудіо- та відеозапису, що дозволить не лише урізноманітнити освітній процес, але й зробити його більш наближеним до реальних умов комунікації та цифрової взаємодії. Отже, обґрунтованість подальшої експериментальної роботи зумовлена:

- виявленими прогалинами у сформованості усного та писемного мовлення у частини учнів;
- потребою в інноваційних підходах до розвитку мовленнєвих умінь;

- актуальністю цифрових технологій у сучасному освітньому середовищі;
- необхідністю формування мовленнєвої компетентності як ключової складової комунікативної компетентності молодшого школяра.

Далі представимо розгорнутий комплекс з восьми уроків, які відповідають умовам експериментальної роботи у вересні-жовтні 2025 року: уроки проводяться двічі на тиждень – у вівторок та четвер, спрямовані на подолання виявлених проблем усного й писемного мовлення третьокласників експериментального 3-го класу за допомогою мобільних технологій та відповідають стандартам НУШ.

У таблиці 2.6 представимо графік занять на вересень-жовтень 2025 року.

Діла розглянемо плани кожного із цих уроків.

Таблиця 2.5

Графік занять для розвитку усного та писемного мовлення у 3-му класі на вересень-жовтень 2025 року

№	Дата	День	Тема уроку
1	30.09.2025	Вівторок	Мобілізуємо лексичний запас (усне мовлення) через гру «Дошка розповідей»
2	02.10.2025	Четвер	Писемна творчість: «Твір-історія» з використанням «Google Кеер»
3	07.10.2025	Вівторок	Інтерактивне усне мовлення: діалог за картинками через Miro
4	09.10.2025	Четвер	Мікроповідомлення «Щоденник природи» в додатку Нотатки на мобільному телефоні, твір з продовженням
5	14.10.2025	Вівторок	Опис тварини: гра в Quizlet + відеопрезентація із записом на власний мобільний телефон
6	16.10.2025	Четвер	Логічне міркування: вправи в Google forms + власний міркувальний текст
7	21.10.2025	Вівторок	Діалогічне мовлення через Google meet: реакція на відео-запрошення
8	23.10.2025	Четвер	Писемний проект «Моя казка» в Book Creator + самоперевірка

Джерело: авторська розробка.

Урок 1 (30.09) – Дошка розповідей (усне)

Тема: Дошка розповідей. Усне мовлення на основі візуального зображення

Мета уроку:

- розширити активний словниковий запас учнів;
- розвивати вміння логічно й послідовно формулювати усне висловлення;
- формувати навички спільної діяльності;
- розвивати емоційно-ціннісне ставлення до висловлювання інших.

Тип уроку: розвиток мовлення, інтегрований з елементами мобільних технологій

Форма роботи: фронтальна, парна, індивідуальна

Технології: онлайн-дошка Miro (спільна візуальна робота)

Структура уроку

Організаційний момент (3 хв.)

- Привітання, налаштування на роботу.
- Ознайомлення з темою уроку.
- Мотивація: «Кожна картинка – як вікно у невеличку історію. Сьогодні ми – її автори!»

Актуалізація знань (4 хв.)

- Повторення лексичних одиниць, необхідних для опису (дії, емоції, предмети).
- Обговорення прикладу короткої усної історії.

Основна частина (30 хв.)

Завдання 1. Ознайомлення з дошкою – Вчитель демонструє дошку Miro з 5-6 зображеннями (рис. 2.1).

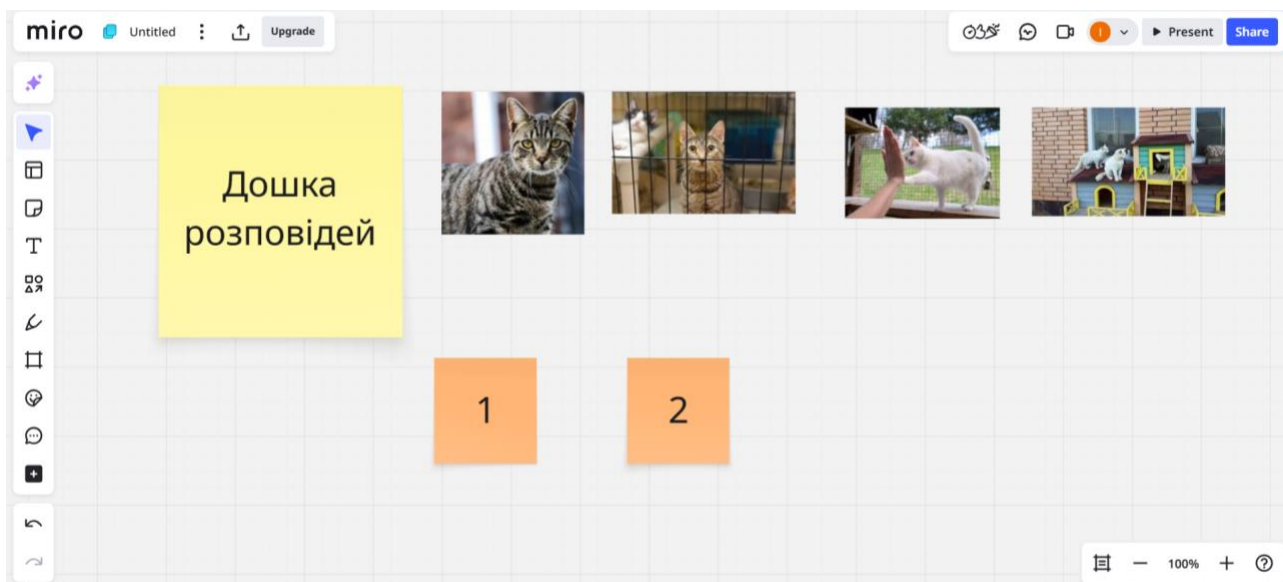

Рис. 2.1. Дошка розповідей Miro

Джерело: складено за [26].

– Учні обирають зображення.

Завдання 2. Усне висловлення

– Учні по черзі складають короткі розповіді (3–5 речень) на основі зображення.

– Після усного виступу – учень пише 1–2 речення у віртуальну дошку.

Вчитель заохочує використання прикметників, емоційних слів, часових конструкцій.

Рефлексія (5 хв.)

– «Світлофор емоцій»: кожен учень коротко ділиться враженням (що сподобалося / що вдалося).

– Візуальне позначення емоції або малюнок на дошці.

Підсумок уроку (3 хв.)

Урок 2 (02.10). Твір-історія

Тема: Твір-історія. Розвиток писемного мовлення й орфографічної грамотності.

Мета: – розвивати творче мислення та навички побудови короткого писемного висловлення;

- удосконалювати орфографічну й граматичну грамотність;
- формувати вміння працювати з цифровими інструментами (Google Keep);
- розвивати навички самоперевірки, взаємодії й редагування.

Тип уроку: урок розвитку писемного мовлення з елементами інтеграції ІКТ

Форма організації: індивідуальна, парна, цифрова співпраця

Освітня технологія: Google Keep (мобільний або браузерний додаток)

Структура уроку

5. Організаційний момент (2 хв.)

Привітання, коротке налаштування учнів на творчий формат уроку.

Повідомлення теми: «Сьогодні ми створимо власну казку – кожен стане її автором».

2. Мотивація (3 хв.)

Розмова про те, як починаються казки. Обговорення типових вступних фраз: «Одного разу...» тощо.

Учні пригадують, що має бути у казці: герой, місце, подія, несподіванка.

3. Основна частина (30 хв.)

Етап 1. Твір-початок

Учитель диктує речення-початок, наприклад: «Одного вечора Емма знайшла сяючий ключ у саду» (рис. 2.2).

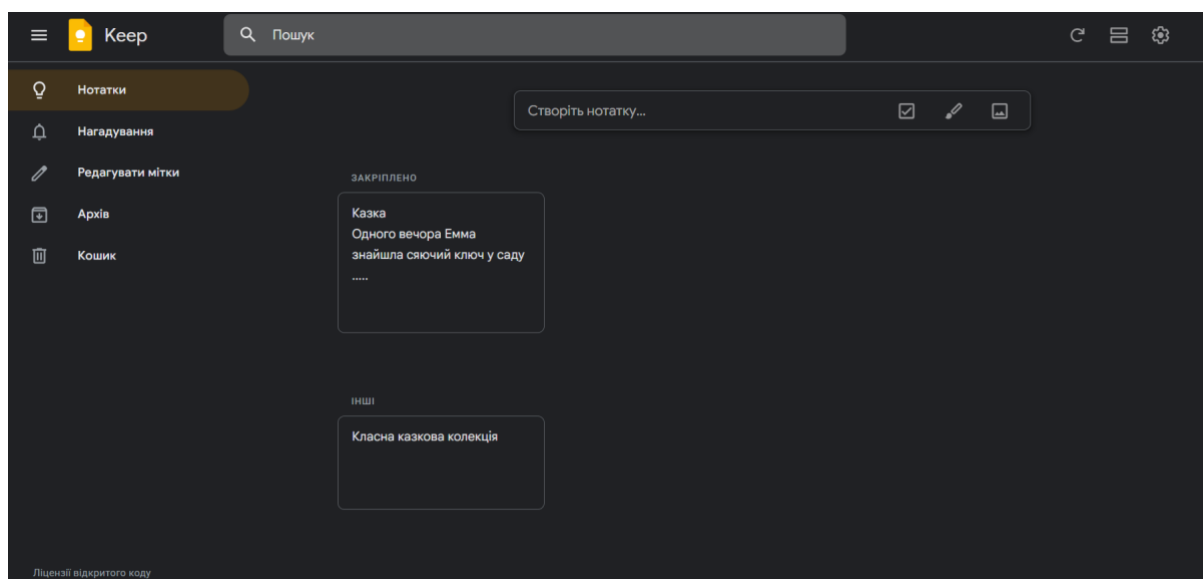

Рис. 2.2. Дошка розповідей Miro

Джерело: складено за [53].

Етап 2. Продовження історії (індивідуально)

Учні у Google Keep записують 2-3 речення-продовження казки.

Заохочується використання прикметників, дійсних дієслів, вигадливих сюжетів.

Етап 3. Обмін у парах (усно + писемно)

Учні читають свої історії партнерам.

Парний учень додає 1-2 нових слова або фразу для посилення сюжету чи емоційності.

Етап 4. Публікація у спільному просторі (групова взаємодія)

Усі тексти публікуються в Google Keep у загальній нотатці «Класна казкова колекція».

6. Рефлексія та самоперевірка (7 хв.)

Учні перечитують власні тексти й підкреслюють слова, у яких сумніваються, або зроблені орфографічні помилки.

Обговорюють: Що мені вдалося? Яке речення мені найбільше подобається?

Короткий круг «Моя історія – це...» (одне слово-відгук).

7. Підсумок уроку (3 хв.)

Учитель дякує за роботу, хвалить цікаві повороти сюжету, уважність до письма.

Опціональне домашнє завдання: «Створи ілюстрацію до своєї історії або напиши ще одне речення-продовження».

Урок 3 (07.10) – Діалог за картинками

Тема: Діалог за картинками

Мета:

- формувати та вдосконалювати навички діалогічного мовлення;
- розвивати логіку мовленнєвої взаємодії, вміння підтримати розмову;

- сприяти розвитку мовленнєвої ініціативи;
- використовувати цифрові засоби для візуального структурування діалогу.

Тип уроку: урок розвитку усного мовлення

Форма роботи: парна взаємодія

Освітні технології: спільна дошка Miro з функцією коментування

Структура уроку

1. Організаційний етап (2 хв)

- Привітання. – Актуалізація теми: «Навколо нас – безліч ситуацій, які можна переказати як діалог!»

2. Мотивація до навчання (3 хв)

- Обговорення: Що таке діалог? Чим він відрізняється від монологу?
- Учитель демонструє приклад короткого діалогу за картинкою (на екрані / дошці Miro – рис. 2.3).

3. Основна частина (30 хв)

Завдання 1. Робота з картинками (в парах)

- Кожна пара отримує серію з двох картинок – у Miro або роздруковано. – Один учень починає діалог за побаченим (1-2 репліки), інший продовжує, додаючи нову інформацію.

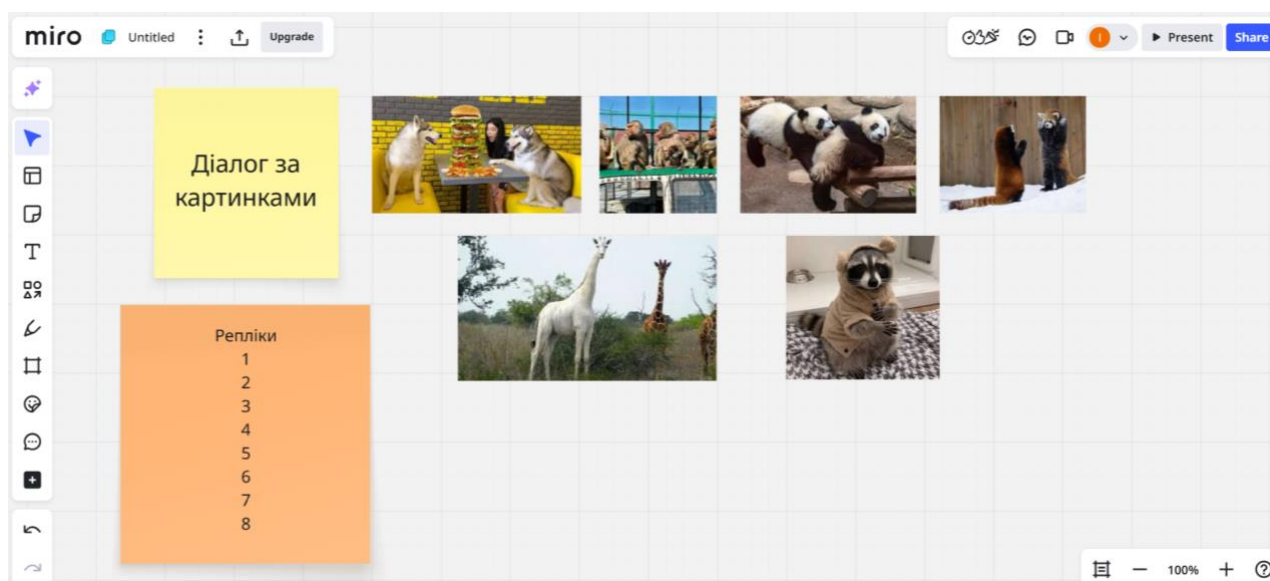

Рис. 2.3. Дошка Miro «Діалог за картинками»

Джерело: складено за [26].

Завдання 2. Створення візуального діалогу на дошці – Учні додають свої репліки безпосередньо до зображень у Міро у формі стікерів або коментарів.

– Кожна пара створює повноцінний міні-діалог (6–8 реплік загалом).

Завдання 3. Презентація перед класом – Пара усно озвучує свій діалог (2-3 хв), показуючи картинки на дошці.

– За бажанням – елементи інсценізації (імітація голосів, інтонація, рухи).

4. Рефлексія (10 хв)

– «Склянка емоцій»: Що було найцікавіше? Що запам'яталося в діалозі товариша?

– Учні оцінюють себе: «Чи підтримував я діалог? Чи була моя репліка доречною?»

Урок 4 (09.10) – Щоденник природи (усне + писемне)

Тема: Щоденник природи. Опис весняного об'єкта

Мета:

- розвивати описові навички та зв'язне мовлення;
- формувати спостережливість, естетичне сприйняття природи;
- удосконалювати письмову побудову речень;
- інтегрувати мобільні технології у процес фіксації власних спостережень.

Тип уроку: інтегрований (мовлення + природознавство + ІКТ)

Форма організації: індивідуальна, парна

Мобільні технології: Додаток Нотатки на власних мобільних телефонах учнів

Структура уроку

1. Організаційний момент (2 хв)

– Привітання, налаштування на творчість. – Озвучення мети: *«Ми сьогодні станемо дослідниками весни!»*

2. Підготовчий етап (5 хв)

- Інструктаж: як працювати з нотатками на мобільних телефонах.
- Повторення прикметників і зворотів, корисних для опису природи.

3. Практична частина (30 хв)

Завдання 1. Фото-мить природи (індивідуально)

- Учні фотографують один весняний об'єкт на шкільному подвір'ї (квітку, дерево, комаху тощо).
- Записують короткий усний мікротекст у форматі замітки (диктують у нотатник або обговорюють вголос).

Завдання 2. Опис (письмово)

- До знімка учні дописують 2-3 речення опису (колір, форма, що це нагадує).
- Формулюють емоційне враження (*“Це було ніжно й красиво, бо...”*)

Завдання 3. Твір-співтворення (парна робота) – Учитель дає початок речення-диктанту, наприклад: *“У травні природа оживає. На подвір'ї...”*

- Пари дописують спільне продовження у своїх записках.

4. Публікація у класному нотатнику (5 хв)

- Учні публікують свої записи у спільному просторі *Miro* (рубрика «Весна очима дітей»).

- За бажанням – читають одне речення перед класом.

5. Рефлексія (3 хв)

- Метод «3 слова»: діти описують сьогоднішній урок трьома словами (наприклад: *світло – листя – здивування*).

Урок 5 (14.10) – Опис тварини

Тема: Опис тварини: розвиток писемного та усного мовлення

Мета:

- збагачувати активний словниковий запас з теми «Тварини»;
- формувати вміння створювати зв'язний описовий текст (3-5 речень);
- удосконалювати інтонаційну виразність та навички усної презентації.

Тип уроку: інтегрований (лексична робота + письмова й усна продукція + мобільні технології)

Форма організації: індивідуальна, парна

Технології: *Quizlet* (словникові картки), *Seesaw* (запис презентацій)

Структура уроку

1. Організаційний момент (2 хв)

– Вітання, актуалізація теми: «Сьогодні ми станемо знавцями звірів – і навчимося про них гарно розповідати».

2. Актуалізація лексики (8 хв)

– Учні працюють у *Quizlet* (рис. 2.4) та із набором тематичних карток: «швидкий», «вкривається шерстю», «харчується плодами», «працьовитий», «улюблене частування» тощо.

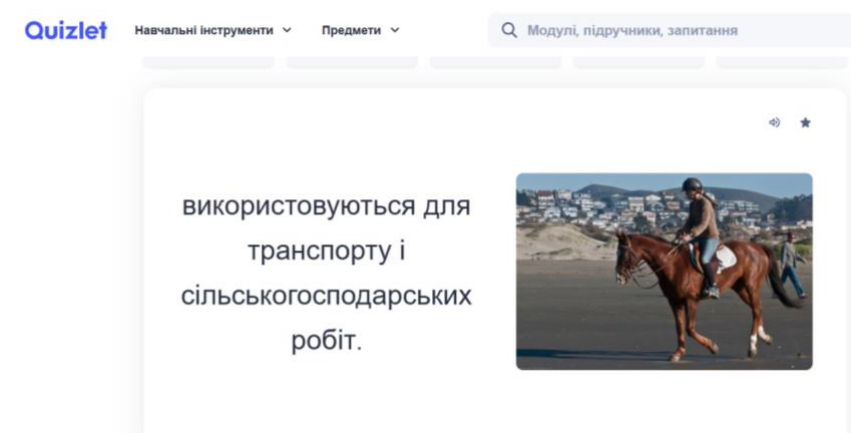

Рис. 2.4. Карточки Тварини в *Quizlet*

Джерело: складено за [37].

3. Орієнтація на об'єкт опису (10 хв)

– Учні переглядають фото тварини (наприклад, коня).

– Обговорюють: що помітили? Як поводитьься тварина?

4. Створення письмового опису (10 хв)

– Учні складають опис тварини з 3-5 речень у зошиті або в чернетці:

«Ця тварина маленька і коричнева. У неї пухнастий хвіст. Вона любить горіхи й стрибає з дерева на дерево»

А також – приклади опорних запитань:

Що вона їсть?

Як вона виглядає?

5. Підготовка та запис відеопрезентації (10 хв)

– Учні інсценізують коротку презентацію (усно), читаючи свій опис із відповідною інтонацією, записуючи відео на власний мобільний телефон (за бажанням викладають у власні соціальні мережі).

– Запис виконують у застосунку *Seesaw* (індивідуально або в парах). – Заохочуються емоційність, міміка, природна інтонація.

6. Оцінювання / Рефлексія (5 хв)

– Перегляд фрагментів відео-презентацій (добірка найвиразніших).

Урок 6 (16.10) – Добре – погано.

Тема: Добре – погано: учимося міркувати й аргументувати

Мета:

- формувати навички критичного мислення;
- розвивати вміння обґрунтовано висловлювати власну думку;
- навчити слухати іншу точку зору та аргументовано погоджуватися або заперечувати.

Тип уроку: комбінований (усне + писемне мовлення, ІКТ)

Форма організації: індивідуальна, групова Технології: Kahoot!, Miro або Google Docs

Структура уроку

1. Організаційний момент (2 хв)

- Привітання, оголошення теми.
- Вступне запитання: «Чи завжди добре допомагати? А мовчати – це погано?»

2. Мотивація (3 хв)

– Учні пригадують ситуації з життя, коли потрібно було обирати – діяти чи залишатися осторонь.

– Вчитель пояснює важливість уміння міркувати, а не просто відповідати «так» або «ні».

3. Основна частина (35 хв)

Етап 1: Google forms – голосування та усне міркування

– Учні відповідають на твердження:

- 1) «Говорити правду – завжди добре»
- 2) «Читати чужі повідомлення – це не проблема» (рис. 2.4)

– Після кожного голосування – коротке усне обґрунтування думки (2–3 учні)

Етап 2: Робота в групах (Miro / документ)

– Кожна група записує аргументи «за» і «проти» обраного твердження

– Учні тренуються формулювати чіткі речення: «Я вважаю, що... тому що...»

– Візуальне сортування аргументів на дошці: підтримка / заперечення

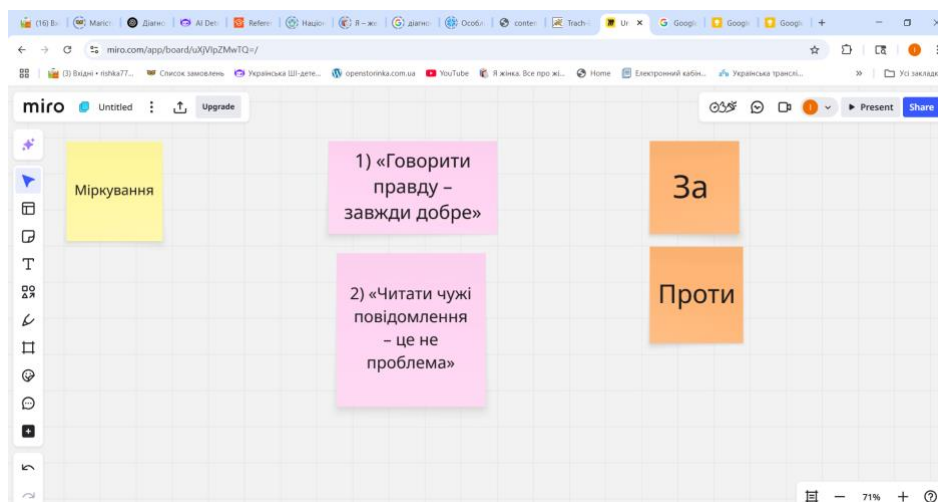

Рис. 2.5. Дошка в Miro «Міркування»

Джерело: складено за [37].

Етап 3: Індивідуальне писемне міркування – Учні обирають одне твердження та пишуть до нього 5–6 речень: вступ → власна позиція → 1–2 аргументи → висновок

4. Рефлексія (5 хв)

– Вправа “Світлофор думки”: учні обирають, яку думку змінили / підкріпили після обговорення. – Коментар: «Я змінив(ла) думку про... бо почув(ла)...»

Урок 7 (21.10) – Діалог в Google Meet

Тема: Діалог в Google Meet: Ким я хочу стати та чому?

Мета:

- розвивати усне мовлення через формат відеодіалогу;
- удосконалювати навички комунікативної взаємодії та емоційної виразності;
- навчити чітко структурувати короткі висловлювання в форматі запитання-відповідь.

Тип уроку: урок розвитку усного мовлення з елементами цифрової презентації

Форма організації: індивідуальна, парна, цифрова взаємодія

Мобільні технології: Google Meet [54].

Структура уроку

1. Організаційний етап (2 хв)

- Привітання, коротке нагадування правил роботи з камерою (етика, тиша, повага).
- Ознайомлення з темою уроку: «Розповімо одне одному про свою майбутню мрію!»

2. Мотивація (8 хв)

- Обговорення: Ким мрієш стати? Чому саме ця професія?
- Приклади різних мрій (вчителька – лікар – ветеринар – астроном – архітектор)

3. Основна частина (30 хв)

Етап 1. Відеозавдання вчителя

- Учитель записує відеозапрошення із запитанням: «Ким ти хочеш стати в майбутньому? Чому саме?»

- Відео прикріплюється у чаті як основне завдання.

Етап 2. Індивідуальні відповіді учнів (1 хв)

- Кожен учень записує свою відповідь у формі мікромонологу (до 60 секунд)

- Структура відповіді: Вступ → Професія → Причина → Побаження або питання до глядача

Етап 3. Перегляд та взаємодія

- Учні переглядають відповіді однокласників надіслані у чаті Google Meet.
- До кожного переглянутого відео – пишуть або записують короткий коментар (1 речення): «Це цікаво!» / «Я теж люблю тварин!» / «Успіхів у мрії!»

4. Аналіз та рефлексія (5 хв)

- Колективне обговорення: Які відповіді вас здивували, надихнули, розсмішили?

Урок 8 (23.10) – Створення казки в Book Creator

Тема: Моя власна казка

Мета:

- формувати навички зв'язного писемного висловлення;
- розвивати фантазію, уяву та мовну винахідливість;
- удосконалити граматичні та орфографічні навички;
- навчити презентувати писемну роботу в цифровій формі.

Тип уроку: урок розвитку писемного мовлення з елементами мобільних технологій.

Форма організації: індивідуальна, творча.

Інструменти: *Book Creator* (мобільна версія) [48].

Структура уроку

1. Організаційний момент (2 хв)

- Привітання, повідомлення теми: «Казка починається з тебе!»
- Налаштування планшетів / входження до класної бібліотеки Book Creator

2. Мотиваційне налаштування (8 хв)

- Обговорення: *Що потрібно, щоб створити цікаву казку?*
- Приклади сюжетних ідей: чарівні істоти, несподіваний порятунок, перетворення...

3. Основна частина (30 хв)

Завдання 1. Створення міні-книги (5 розворотів)

- Учень обирає героя / тему / місце дії
- Структура книги:
 - 1) Сторінка 1 – титулка (назва, ім'я автора, ілюстрація)
 - 2) Сторінки 2–4 – основний сюжет (текст по 2–4 речення, зображення, стікери або малюнки)

3) Сторінка 5 – завершення + висновок (мораль / побажання)

Завдання 2. Самоперевірка

- Учні перечитують свій текст, виправляють можливі орфографічні/пунктуаційні помилки
- За потреби – користуються списками частовживаних слів або прикметників (допоміжна таблиця)

Завдання 3: Публікація в класному чаті

4. Рефлексія та оцінювання (5 хв)

- Обговорення: *Що було легко? Що хотілося б додати?*

Отже, представлений комплекс уроків практичний та зосереджується на конкретних мобільних інструментах. Його легко реалізувати на уроках української мови НУШ протягом 1 місяця, і він має потенціал суттєво підвищити рівень мовленнєвої компетентності учнів.

2.3 Результати дослідного навчання

Виконаємо повторну діагностику щодо розвитку усного та писемного мовлення учнів 3-го класу (традиційні уроки в поєднанні з експериментальними) протягом вересня-жовтня.

У таблиці 2.7 представимо результати повторної діагностики учнів 3-го класу Новокиївської гімназії Шевченківської сільської ради.

Таблиця 2.6

Результати повторної діагностики розвитку усного та писемного мовлення учнів 3-го класу Новокиївської гімназії

№	ПІБ учня	Вправа 1	Вправа 2	Вправа 3	Вправа 4	Вправа 5	Середній бал	Рівень розвитку
1	Ляхович М.	4	4	4	4	4	4,0	Високий
2	Кіріка М.	4	4	4	4	4	4,0	Високий
3	Невгожий Є.	4	4	3	4	3	3,8	Високий
4	Франкевич Л.	4	4	4	4	3	3,8	Високий
5	Магур Т.	3	3	4	3	3	3,2	Достатній

Джерело: складено автором.

У таблиці 2.8 представимо розподіл рівнів сформованості усного та писемного мовлення у учнів 3-го класу.

Таблиця 2.7

Розподіл повторної діагностики рівнів сформованості усного та писемного мовлення у учнів 3-го класу

Рівень	Кількість учнів	Відсоток (%)
Високий	4	80,0 %
Достатній	1	20,0%
Середній	0	0 %
Початковий	0	0

Джерело: складено автором.

На рис. 2.5 представимо виявлені зміни за результатами двох діагностик учнів 3-го класу.

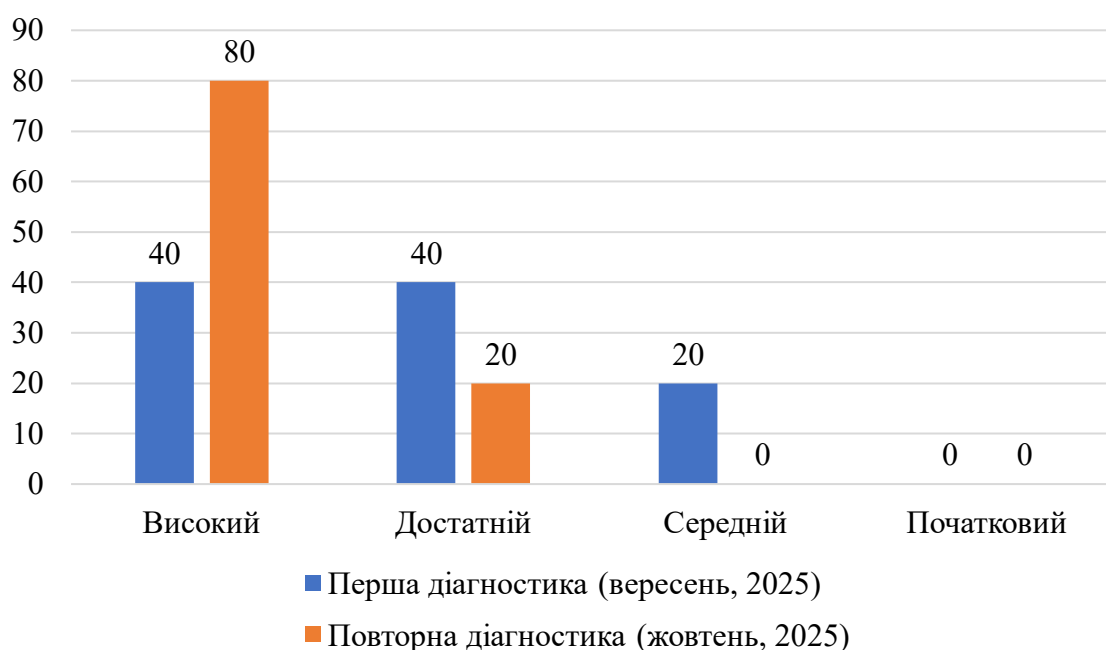

Рис. 2.5. Порівняння результатів першої та повторної діагностики учнів 3-го класу

Джерело: складено автором.

Спостерігається відчутне зростання частки учнів із високим рівнем сформованості мовленнєвих умінь: з 40 % до 80 %. Це свідчить про ефективність запропонованої програми, яка була спрямована на формування навичок логічного, структурованого, послідовного висловлювання, уміння працювати з текстом, визначати смислові частини, послуговуватися засобами зв'язності та використовувати власний мовленнєвий досвід у творчих завданнях. Водночас частка учнів із достатнім рівнем зменшилася з 40 % до 20 %. Така динаміка пояснюється переходом частини учнів до вищого рівня розвитку, адже завдяки систематичній роботі вони змогли розширити словниковий запас, покращити структурну організацію висловлювання та підвищити загальну мовленнєву компетентність. Особливо важливим є те, що середній рівень, який на першому етапі становив 20 %, у повторній діагностиці не був зафіксований. Це означає, що учні, які демонстрували нестійкі або частково сформовані мовленнєві уміння, суттєво покращили результати і перейшли до достатнього або навіть високого рівня. Такий показник свідчить про високу адаптивність програми до

індивідуальних потреб дітей та можливість здійснювати адресний розвиток мовленнєвих умінь. Початковий рівень не було зафіксовано у жодній діагностиці, що підтверджує загалом достатньо добру мовленнєву підготовку учнів та відсутність критичних мовленнєвих труднощів у класі.

Отже, експериментальне впровадження мобільних технологій у процес розвитку усного та писемного мовлення учнів 3 класу продемонструвало високу ефективність. Воно сприяло як підвищенню результатів окремих учнів, так і загальному поліпшенню якісного складу мовлення. Порівняння з традиційною методикою дає підстави стверджувати, що інноваційна є більш ефективною в контексті цілісного розвитку учнів, особливо у сфері інклюзивного охоплення та формування сталих мовленнєвих навичок в усіх категорій здобувачів освіти.

Висновки до розділу 2

У другому розділі представлено апробацію методики та аналіз результатів дослідження, що дозволяє зробити такі висновки:

1) На підставі проведеної діагностики розвитку усного та писемного мовлення учнів 3-го класу Новокиївської гімназії встановлено, що загальний рівень сформованості мовленнєвих умінь у здобувачів освіти відповідає вимогам Нової української школи й переважно характеризується як достатній. Понад 80 % учнів продемонстрували впевнене опанування базових мовленнєвих компетентностей, зокрема вміння будувати зв'язні висловлення усного та писемного характеру, дотримуватись елементарних вимог до структури висловлювання, логіки викладу думки та етикету спілкування. Високий рівень, зафіксовано у значного відсотка учнів (40%), засвідчує наявність окремих школярів із розвиненим мовним чуттям, стійкими навичками письма й мовленнєвої творчості. Водночас спостерігається наявність частки учнів (20%), які продемонстрували середній рівень сформованості, що свідчить про труднощі в оволодінні мовленнєвою діяльністю. Зокрема, учні зазначених категорій мали труднощі з побудовою зв'язного висловлення, логічним і послідовним викладом

думки, використанням мовних засобів виразності. Особливо актуальними є проблеми розвитку письма: допущення орфографічних і граматичних помилок, низька мотивація до писемного самовираження, обмежений словниковий запас. Аналіз результатів вправ засвідчив нижчі показники у виконанні завдань, що потребують мовленнєвої ініціативності, аргументації та творчості (зокрема диктант із доповненням, міркування, діалог), що вказує на необхідність посилення індивідуалізації навчання, розширення мовного досвіду учнів, упровадження інноваційних методик розвитку усного та писемного мовлення. Таким чином, стан проблеми у шкільному навчанні свідчить про потребу в подальшому вдосконаленні педагогічної роботи, спрямованої на формування мовленнєвої самостійності, комунікативної гнучкості та мовної виразності в учнів початкової ланки освіти.

2) Експериментальна робота була логічно обґрунтована виявленими труднощами мовленнєвого розвитку учнів і потребою в сучасних методах навчання. З огляду на активне використання цифрових пристроїв у повсякденному житті дітей, мобільні технології стали основою інноваційного підходу. Їх інтеграція в освітній процес сприяла розвитку усного та писемного мовлення в ігровій та комунікативно орієнтованій формі. Запропоновані завдання були адаптовані до вікових особливостей третьокласників. Під час занять учні мали змогу проявляти ініціативу, творчість і критичне мислення. Такий формат занять активізував мовленнєву діяльність та позитивно вплинув на мотивацію до навчання.

3) Результати дослідного навчання засвідчили ефективність запропонованої методики з використанням мобільних технологій. Учні досягли суттєвого прогресу у формуванні мовленнєвих умінь. Повністю зник середній рівень, а кількість учнів із достатнім та високим рівнями зросла. Експериментальна методика виявилася результативнішою саме для системного підвищення мовленнєвих навичок усіх учнів. Це підтверджує доцільність впровадження інновацій у початковій освіті.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки.

1. У результаті теоретичного аналізу, проведеного в межах першого розділу дослідження, були розкриті ключові поняття, що становлять методологічне підґрунтя вивчення проблеми, а також окреслено сучасний стан розвитку мовленнєвих умінь учнів початкової школи. Уточнено, що мова постає як специфічний людський засіб спілкування, опосередкований системою знаків, а мовлення – як практичне застосування мови у формі усної або писемної комунікації. Особливу увагу приділено усному мовленню як інструменту безпосередньої взаємодії, що охоплює як діалогічні, так і монологічні форми та забезпечує соціальну взаємодію, самовираження, емоційний розвиток особистості дитини. Аналіз літератури засвідчив, що сформованість мовленнєвої компетентності молодших школярів визначає успішність їхнього навчання, соціалізації й готовності до подальшої освіти.

2. У процесі вивчення особливостей розвитку усного та писемного мовлення учнів 3 класу в умовах реалізації Концепції Нової української школи встановлено, що ефективність мовленнєвої освіти залежить від її цілісності, опори на текстову діяльність та системної інтеграції у когнітивний, емоційний і комунікативний розвиток дитини. Формування мовленнєвих навичок у цьому віці передбачає не лише засвоєння мовних одиниць, а й осмислення їхньої функції у контексті. Змістове наповнення мовленнєвої діяльності повинне включати неформальні й творчі комунікативні ситуації, що набуває особливого значення у межах компетентнісного підходу, який передбачає цілеспрямоване формування комунікативної компетентності.

3. Окремо проаналізовано потенціал мобільних технологій у розвитку мовлення молодших школярів. Установлено, що використання мобільних пристроїв у навчальному процесі не лише стимулює зацікавленість учнів і підвищує ефективність засвоєння мовного матеріалу, а й відкриває нові можливості для формування усного та писемного мовлення. Мобільні додатки

можуть виступати додатковим інструментом мовленнєвої підтримки, зокрема для учнів з індивідуальними труднощами у спілкуванні, сприяючи самостійності, інтерактивності та персоналізованому навчанню. Такий підхід повністю узгоджується з засадами Нової української школи, що акцентує на гнучкості, доступності та розвитку наскрізних умінь.

4. Розроблено та апробовано систему вправ і завдань із використанням мобільних технологій для розвитку усного мовлення. Проведення експериментальної роботи з використанням мобільних технологій було зумовлено потребою оновлення підходів до розвитку мовленнєвої компетентності молодших школярів. Аналіз початкового рівня сформованості мовленнєвих умінь виявив прогалини, які потребували цілеспрямованої педагогічної корекції. Враховуючи інтерес учнів до цифрових засобів, мобільні застосунки стали ефективним інструментом підвищення залученості й активності дітей. Відібрані уроки були побудовані з урахуванням принципів НУШ, орієнтовані на розвиток критичного мислення, креативності, співпраці та самостійності. Завдяки поєднанню традиційного й цифрового підходів вдалося створити навчальне середовище, що відповідає реаліям сучасного світу. Учні мали змогу взаємодіяти, створювати усні й писемні продукти, працювати з мультимедійними матеріалами. Така інтеграція мобільних технологій виявилася доречною і результативною в контексті поставлених завдань.

5. Проаналізувано результати експериментального дослідження та визначено ефективність запропонованої системи роботи. Особливо важливо, що експериментальна методика ефективно працює і з учнями, які мають труднощі в навчанні. Це підкреслює її інклюзивний потенціал та здатність забезпечити якісну мовленнєву підготовку для всіх. Таким чином, доцільність подальшого впровадження таких технологій у початковій школі є цілком обґрунтованою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. 12 інтерактивних онлайн-дошок для дистанційного навчання та спільної роботи. 2021. URL: https://znayshov.com/News/Details/12_interaktyvnykh_onlain-doshok_dlia_dystantsiinoho_navchannia_ta_spilnoi_roboty#google_vignette (дата звернення: 01.04.2025)
2. Бацевич Ф.С. Філософія мови: Історія лінгвофілософських учень : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2008. 240 с.
3. Богуш А. М. Мовленнєвий компонент освіти. Київ, 2015. 246 с. URL: https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/bitstream/123456789/1679/1/bogush_a_m_doshkil_na_lingvodidaktika_teoriya_i_metodika_nav.pdf (дата звернення: 01.03.2025)
4. Бокій Н. В. Методичні рекомендації «Звичайні форми роботи – новий підхід: Розвиток зв'язного мовлення учнів Нової української школи». Додано 26 жовтня 2020. URL: <https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendaci-zvichayni-formi-roboti---noviy-pidhid-rozvitok-zv-yaznogo-movlennya-uchniv-novo-ukra-nsko-shkoli-200770.html> (дата звернення: 01.03.2025)
5. Будянський В.І., Будянський Д.В. Мистецтво слова : навч. посібник. Суми : Вид-во «Корпункт». 2001. 196 с.
6. Варзацька Л. О. Українська мова. Навчання мови та мовлення на основі тексту. 2-4 класи: навчально-методичний посібник. Тернопіль: Навчальна книга- Богдан, 2011. 112 с
7. Вашуленко О. В. Формування у молодших школярів умінь створювати власні висловлювання на уроках літературного читання. Київ: Педагогічна думка, 2020. 71 с.
8. Гаврилов О. В. Мова, мовлення, їхні функції і вплив на психічний розвиток особистості. Вісник психології. 2019. №11. С. 85-96. URL: <https://journals.uran.ua/index.php/2227-6246/article/view/163237/162206> (дата звернення: 01.03.2025)

9. Голуб Н. М. Науково-теоретичні засади досліджень писемного мовлення та його порушень. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2012. Вип. 21. С. 58-63
10. Гра слів (Word Link) – онлайн-головоломка на складання слів. URL: <https://www.game-game.com.ua/uk/209761/> (дата звернення: 28.06.2025)
11. Гриньова М., Губарь О. Провідні умови формування мовленнєвої копетентності. Актуальні Питання У Сучасній Науці. 2022. №3(3). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2022-3\(3\)-305-315](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2022-3(3)-305-315) (дата звернення: 01.03.2025)
12. Гужанова Т. С. Методики формування мовленнєвої компетенції» у підготовці майбутніх вихователів. Актуальні проблеми та перспективи освіти в сучасному освітньому просторі : зб. Наук.-метод. Пр. Житомир : ФОП Левковець, 2019. 258 с.
13. З'явився додаток для розвитку мовлення у дітей з аутизмом. 15 НУШ. 2021. URL: <https://nus.org.ua/2021/06/15/z-yavyvsya-dodatok-dlya-rozvytku-movlennya-u-ditej-z-autyzmom/> (дата звернення: 01.03.2025)
14. Концепція Нової української школи / упорядники Гриневич Л., Калашнікова С., Коберник І., Ковтунець В., Шиян Р. та ін. заг. Ред. М. Грищенко. Київ, 2016. URL: <https://repository.ldufk.edu.ua/items/90cd46eb-8df9-4b63-9d81-7a96a51b07f5> (дата звернення: 01.03.2025)
15. Коропецька А. 10 додатків, які допоможуть учити й удосконалювати українську мову. Village. 25 січня 2023. URL: <https://www.village.com.ua/village/city/city-guide/335453-9-zastosunkiv-yaki-dopomozhut-vchiti-ta-udoskonalyuvati-ukrayinsku-movu> (дата звернення: 01.03.2025)
16. Кучерук О.А. Методи формування мовленнєвої компетентності (від герменевтичного до психолінгвістичного досвіду)// Гуманітарний вісник ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”: Науково-теоретичний збірник. ПереяславХмельницький, 2008. Випуск № 15. С. 22-25

17. Мартіна О. В. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів на уроках рідної мови. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2015. Вип.

18. С. 154-159. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2015_18_29 (дата звернення: 01.03.2025)

18. Махоня В. Теоретичні основи формування писемного мовлення у дітей молодшого шкільного віку. Сучасний погляд на дисграфію. Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка». 2018. Том 1, № 19, с. 186-189. URL: <https://op.ua/pedclass/naukova-stattya/teoretichni-osnovi-formuvannya-pisemnogo-movlennya-u-ditey-molodshogo-shkilnogo-viku-suchasniy-poglyad-na-disgrafiyyu> (дата звернення: 01.03.2025)

19. Мацюк В. М., Приймак І. М. Мобільні технології як засіб навчання на уроках фізики. У Підготовка майбутніх учителів фізики, хімії, біології та природничих наук в контексті вимог Нової української школи (с. 221-223). Збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції, 26-27 травня 2022 року. 2022. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730694/1/Macyuk_Priymak_physics_nature_2022.pdf (дата звернення: 01.03.2025)

20. Мельник В., Таран О. Актуальні проблеми формування писемного мовлення дітей молодшого шкільного віку з розладами аутистичного спектру. Інноваційна педагогіка. 2022. №1 (51). С. 115–119. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/51.1.22> (дата звернення: 01.03.2025)

21. Методичні рекомендації з української мови для 3 класу на порталі «На Урок» URL: <https://naurok.com.ua/biblioteka/ukrainska-mova/klas-3/typ-3> (дата звернення: 28.06.2025)

22. Мобільний додаток «Слово дня». URL: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.kabunov.wordoftheday&hl=uk> (дата звернення: 28.06.2025)

23. Навчальні програми для 1-4 класів. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/navchalni-programi-dlya-1-4-klasiv> (дата звернення: 01.04.2025)

24. Наказ МОН «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти» від 13.07.2021 № 813. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0813729-21#Text> (дата звернення: 01.04.2025)

25. Олійник І.М. Розвиток зв'язного мовлення молодших школярі: навч-метод. Посібник. Рівне, 2004. 107 с.

26. Онлайн дошка Miro. URL: https://miro.com/app/board/uXjVIpZMwTQ= (дата звернення: 01.04.2025)

27. Освітня технологія «Росток» – методичні розробки для 3 класу URL: <https://rostok.org.ua/3-3/> (дата звернення: 28.06.2025)

28. Паращук Т. В. Тексти диктантів для 3 класу за I семестр URL: <https://vseosvita.ua/library/teksti-diktantiv-dla-3-klasu-za-i-semestr-195090.html> (дата звернення: 01.04.2025)

29. Парфілова С., Кондратюк С., Алексієнко А. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УСНОГО МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ОСНОВІ ТЕКСТУ. Інноваційна педагогіка. 2023. №59. С. 50–54. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/59.9> (дата звернення: 01.03.2025)

30. Пивоваров В. М. Мовленнєва компетентність як умова саморозвитку особистості. Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. 2019. С. 113-117. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/16929/1/Pivovarov_113-117.pdf. (дата звернення: 01.03.2025)

31. Підручники видавництва «Ранок» для 3 класу. 2025. URL: <https://www.ranok.com.ua/pidruchnyky-3-klasy-2025.html> (дата звернення: 28.06.2025)

32. Пономарьова К. І. Основні напрями роботи з розвитку монологічного мовлення учнів. Навчання і виховання учнів 4 класу: метод. Посіб для вчителів / упоряд. О. Я. Савченко. К.: Початкова школа, 2014. 204 с
33. Пришак, І. В. Основи психології та педагогіки. Вінницький національний технічний університет. 2015. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/8prishak_osnovy_psiholog_pedagogiki/r228.htm (дата звернення: 01.03.2025)
34. Програмний комплекс Copilot. URL: <https://copilot.microsoft.com/> (дата звернення: 01.04.2025)
35. Рашевська Н., Ткачук В. Технології мобільного навчання. Освітній вимір. 2012. № 35. С. 295-301. DOI: 10.31812/educdim.v35i0.3548. URL: https://www.researchgate.net/publication/352281545_Tehnologii_mobilnogo_navcan_na/citation/download (дата звернення: 01.03.2025)
36. Сирова Ю., Колосова С., Яковенко В. Технології формування мовленнєвої компетентності закладу. Проблеми інженерно-педагогічної освіти. 2024. №82. URL: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2024-82-154-160> (дата звернення: 01.03.2025)
37. Тварини. URL: <https://quizlet.com/ua/1026604281/%D0%A2%D0%B2%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B8-flash-cards/> (дата звернення: 01.04.2025)
38. Типова освітня програма для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти / розробл. Під керівн. Савченко О. Я. ; затв. Наказом МОН України від 12.08.2022 № 743-22. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf> (дата звернення: 01.04.2025)
39. Типова освітня програма для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти / розробл. Під керівн. Шияна Р. Б. ; затв. Наказом МОН України від 12.08.2022 № 743-22. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf>

klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Shyuan.pdf (дата звернення: 01.04.2025)

40. Цепова І. В. Розвиток навичок мовленнєвої діяльності молодших школярів: аудіювання, говоріння. Харків: Ранок, 2008. 176 с.

41. Шендерук І. Усне і писемне мовлення як форми мови. Науково-методична робота. 2019. URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/94-vseukrainska-studentska-internet-konferentsiia-dlia-mahistrantiv-problemy-i-perspektyvy-rozvytku-osvity-khkhi-stolittia-11-12-lystopada-2019/403-usne-i-pisemne-movlennya-yak-formi-movi> (дата звернення: 01.03.2025)

42. Шпачинський І., Корнієнко М. Гуманоцентрична парадигма мовлення та мислення. Молодий Вчений. 2019. №11 (75). URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-164> (дата звернення: 01.03.2025)

43. Як оцінювати учнів 3-4 класів НУШ – методичні рекомендації. 2020. URL: <https://nus.org.ua/2020/09/22/yak-otsinyuvaty-uchniv-3-4-klasiv-nush-metodychni-rekomendatsiyi/> (дата звернення: 01.04.2025)

44. 7–8 years old: Cognitive and linguistic development. Naitre et grandir. URL: <https://naitreetgrandir.com/en/step/5-8-years/development/7-8-years/child-cognitive-and-linguistic-development-7-8-years/> (дата звернення: 01.03.2025)

45. Alias. настільна гра для розвитку мовлення. URL: <https://merkury.com.ua/elias-yak-graty-pravylya-opys-gry/> (дата звернення: 28.06.2025)

46. ALPA Kids – освітні ігри для дітей 3–8 років, створені за участі педагогів і логопедів. URL: <https://alpakids.com/> (дата звернення: 28.06.2025)

47. Barakat H., Turk O., Demiroglu, C. Deep learning-based expressive speech synthesis: a systematic review of approaches, challenges, and resources. EURASIP Journal on Audio, Speech, and Music Processing. 2024. DOI: 10.1186/s13636-024-00329-7

48. Bookcreator. URL: <https://bookcreator.com/> (дата звернення: 01.04.2025)

49. Developmental Milestones for 6-8 Year Olds. URL: <https://www.childrensneuropsych.com/parents-guide/milestones/6-8-years/> (дата звернення: 01.03.2025)

50. Dorris C, Winter K, O'Hare L, Lwoga ET. A systematic review of mobile device use in the primary school classroom and impact on pupil literacy and numeracy attainment: A systematic review. *Campbell Syst Rev.* 2024 Jun 20. 20(2):e1417. Doi: 10.1002/cl2.1417. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11190352/> (дата звернення: 01.03.2025)

51. EDU Games (Розумники) – інтерактивні завдання з української мови, математики та курсу «Я досліджую світ» для 1–4 класів. URL: <https://edugames.rozumniki.com/> (дата звернення: 28.06.2025)

52. Google forms. URL: <https://docs.google.com/forms/u/0/> (дата звернення: 01.04.2025)

53. Google Keep. URL: <https://keep.google.com/u/0/> (дата звернення: 01.04.2025)

54. Google Meet. URL: <https://meet.google.com/uXjVIpZMwTQ=> (дата звернення: 01.04.2025)

55. How the brain produces speech. NIH. February 13, 2024. URL: <https://www.nih.gov/news-events/nih-research-matters/how-brain-produces-speech> (дата звернення: 01.03.2025)

56. Kumar K. Are the Development Milestones for an 8-Year-Old? *MedicineNet.* 2023. URL: https://www.medicinenet.com/what_are_the_milestones_for_an_8-year-old/article.htm. (дата звернення: 01.03.2025)

57. Learning.ua. Платформа для онлайн-навчання учнів 1–11 класів. URL: <https://learning.ua/mova/tretii-klas/> (дата звернення: 27.06.2025).

58. Mariani J., Francopoulo G., Paroubek P., Vernier F. NLP4NLP+5: The Deep (R)evolution in Speech and Language Processing. *Frontiers in Research Metrics and Analytics.* 2022. DOI: 10.3389/frma.2022.863126

59. McGuire M. Automatic Speech Recognition for Non-Native English: Accuracy and Disfluency Handling. arXiv preprint. 2025. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2503.06924>
60. Pastor E., Koudounas A., Attanasio G., Hovy D., Baralis E. (2023). Explaining Speech Classification Models via Word-Level Audio Segments and Paralinguistic Features. arXiv preprint. 2023. DOI: 10.48550/arXiv.2309.07733
61. Rodríguez C. D., Cumming T. M. Employing mobile technology to improve language skills of young students with language-based disabilities. Assist Technol. 2017 Fall. № 29(3). P. 161-169. Doi: 10.1080/10400435.2016.1171810. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27064791/> (дата звернення: 01.03.2025)
62. Rory's Story Cubes. Офіційний сайт гри. URL: <https://www.storycubes.com/en/> (дата звернення: 28.06.2025)
63. Story Dice – Story Telling. URL: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.SandclockGames.StoryDice&hl=en> (дата звернення: 28.06.2025)
64. Winchatz M. R., Ho E. Y., Sprain L. A Spectrum of Speech Codes: Review of Thirty Years of Empirical Research for Methodological Insights. Annals of the International Communication Association. 2023. DOI: 10.1080/23808985.2023.2233491
65. YOЙ. мобільний додаток для вивчення української мови. URL: <https://apps.apple.com/ba/app/йой/id1555457058> (дата звернення: 28.06.2025)

ДОДАТКИ

Додаток А

Ілюстрації до діагностики

ДІАГНОСТИКА

Вправа 1. «Фотоісторія» (усне мовлення)

Завдання: Розкажи за зображенням, що відбувається. Склади коротку історію з початком, основною частиною та завершенням.

ДІАГНОСТИКА

Вправа 2. «Я — учень/учениця» (усне мовлення, діалог)

Завдання: Учень у парі з учителем веде коротку бесіду за запитаннями:

- Як тебе звати? Де ти навчаєшся?
- Що тобі найбільше подобається у школі?
- Який твій улюблений предмет і чому?

ДІАГНОСТИКА

Вправа 3. «Моя улюблена тварина» (писемне мовлення)

Завдання: Напиши короткий опис улюбленої тварини (5–7 речень).
Учням додається опора у вигляді плану:

План:

- Як називається тварина?
- Як вона виглядає?
- Що вона любить?
- Чому ти її любиш?

ДІАГНОСТИКА

Вправа 4. «Добре – погано» (письмова міркувальна вправа)

Завдання: Напиши, чому добре допомагати іншим. А коли – погано не допомагати? (5–7 речень)

Добре

Погано

ДІАГНОСТИКА

Вправа 5. «Пиши як письменник»
(диктант з творчим доповненням)

Завдання: Диктант (5–6 речень) –

Учень самостійно дописує
продовження історії (2–3 речення)

Диктант

Продовження історії

Джерело: ілюстрації згенеровані за допомогою програмного комплексу Copilot [34]